

งานเกี่ยวกับ พ.ร.บ.

—— ประถมศึกษา ——

สารบัญ

	หน้า	หน้า
พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2509		1
พระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2521		64-67
กฎกระทรวงกรมการออกตามความในพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 (ฉบับที่ 2)		16
สรุปมาตราบางมาตราของพระราชบัญญัติประถมศึกษาที่น่าสนใจเป็นพิเศษ		30
พระราชกฤษฎีกามอบอำนาจบางอย่างตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาให้แก่เทศบาล		32
ประกาศกระทรวงกรมการเรื่องแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา		33
การปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา		34
ปัญหาและแนวปฏิบัติบางประการในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา		39
คู่มือปฏิบัติเกี่ยวกับเด็กตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา		41
แบบ ปศ. ต่าง ๆ และคำอธิบายการใช้		44
- ปศ.1 คำร้องของผู้ปกครอง		45
- ปศ.2 แบบหนังสือ "ให้รับเด็กเข้าเรียน"		46
- ปศ.3 แบบหนังสือ "ให้จำหน่ายเด็กนักเรียน"		48
- ปศ.4 แบบหนังสือ "เด็กในเกณฑ์บังคับย้ายภูมิลำเนา"		50
- ปศ.5 แบบหนังสือ "ฝากเด็กในเกณฑ์บังคับมาเข้าเรียน"		51
- ปศ.6 แบบหนังสือ "ขอก่อนเด็กฝากเรียน"		53
- ปศ.7ก. แบบหนังสือ "โรงเรียนตอบรับเด็กในเกณฑ์บังคับเข้าเรียน"		55
- ปศ.7ข. แบบหนังสือ "อำเภอตอบรับเด็กในเกณฑ์บังคับเข้าเรียน"		57
- ปศ.8 แบบหนังสือ "ขออนุญาตจำหน่ายนักเรียนที่สอบไล่ได้ชั้นประโยคประถมศึกษา"		59
- ปศ.9 แบบหนังสือ "อนุญาตให้จำหน่ายนักเรียนสอบไล่ได้ชั้นประโยคประถมศึกษา"		61
ข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา		62

พระราชบัญญัติ

ประถมศึกษา พุทธศักราช 2478

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ 20 สิงหาคม พุทธศักราช 2478)

น.อ. อาทิตย หิพอาพา ร.น.

พล. อ. เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 16 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2478

เป็นปีที่ 2 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติประถมศึกษาเพื่อให้เหมาะสมแก่กาลสมัย

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

ข้อความเบื้องต้น

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 พระราชบัญญัติประถมศึกษาแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2473 กฎและข้อบังคับอื่น ๆ ซึ่งมีข้อความขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ และให้ยกเลิกเก็บเงินศึกษาพลีตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ซึ่งค้างชำระอยู่นั้นด้วย

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

"โรงเรียนประถมศึกษา" หมายถึงโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนประชาบาลและโรงเรียนเทศบาลที่ให้จัดสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงธรรมการ หรือหลักสูตรอื่นที่รัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่ากัน และโรงเรียนราษฎรที่อนุมัติให้สอนตามหลักสูตรเช่นนั้น ๆ

"โรงเรียนรัฐบาล" หมายความว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่กระทรวงธรรมการตั้ง และดำรงด้วยเงินงบประมาณของกระทรวงธรรมการ

(บทนิยามคำว่า "โรงเรียนประชาบาล" เดิมถูกยกเลิกและบัญญัติขึ้นใหม่ตามมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2509 ดังต่อไปนี้)

"โรงเรียนประชาบาล" หมายความว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่ประชาชนในตำบลหนึ่ง หรือหลายตำบลจัดตั้งและดำรงด้วยทรัพย์สินของตนเอง และโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่นายอำเภอจัดตั้ง หรือที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้รับโอนมา

"โรงเรียนเทศบาล" หมายความว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่เทศบาลตั้งหรือได้รับโอนมา และดำรงด้วยเงินรายได้ของเทศบาล

"โรงเรียนราษฎร์" หมายความว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งและดำรงตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนราษฎร์

(มาตรา 4 วรรค 7 ยกเลิก ได้ใช้ความใหม่แทนตามมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2483 ดังต่อไปนี้)

"ผู้ปกครอง" หมายความว่าผู้ปกครองตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือบุคคลใด ๆ ที่เด็กอยู่ด้วยเป็นประจำ หรือที่เด็กอยู่รับใช้การงาน

"รัฐมนตรี" หมายความว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ

"กฎกระทรวง" หมายความว่ากฎซึ่งรัฐมนตรีออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้

"พนักงานเจ้าหน้าที่" หมายความว่าเจ้าพนักงาน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้มีหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

(ความในมาตรา 5 เดิมซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505 ถูกยกเลิก ได้ใช้ความใหม่แทนตามมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2509 ดังต่อไปนี้)

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรี ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ อธิบดีในกระทรวงศึกษาธิการ รองอธิบดีกรมสามัญศึกษา ผู้อำนวยการกองการศึกษา หัวหน้ากองในกรมสามัญศึกษา หัวหน้ากองในกรมพลศึกษา หัวหน้ากองในกรมวิชาการ หัวหน้าแผนกโรงเรียนกองการศึกษา กรมสามัญศึกษา ผู้ว่าราชการจังหวัด

รองผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด ผู้ตรวจการศึกษา ศึกษาพิเศษ
ศึกษาธิการจังหวัด ผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้ากิ่งอำเภอ
ศึกษาธิการอำเภอ และศึกษาธิการอำเภอประจำกิ่งอำเภอ เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่โดยตำแหน่ง

ในท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นเทศบาลและเทศบาลได้รับโอนโรงเรียนประชาบาลไปจัดการแล้ว

ให้ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมการปกครอง รองอธิบดีกรมการปกครอง ผู้อำนวยการ
ส่วนการปกครองท้องถิ่น ผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง หัวหน้าแผนกการศึกษาท้องถิ่น ส่วนการปกครอง
ท้องถิ่นกรมการปกครอง ผู้ตรวจราชการส่วนท้องถิ่น นายกเทศมนตรี และพนักงานเทศบาลซึ่งดำรง
ตำแหน่งหัวหน้ากองหัวหน้าแผนก หรือหัวหน้าหมวดการศึกษาของเทศบาล เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่โดยตำแหน่ง
ด้วย

ในท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด สุขาภิบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล
และองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้รับโอนโรงเรียนประชาบาลไปจัดการแล้ว ให้ผู้ตรวจราชการกระทรวง
มหาดไทย อธิบดีกรมการปกครอง รองอธิบดีกรมการปกครอง ผู้อำนวยการส่วนการปกครองภูมิภาค
ผู้อำนวยการส่วนการปกครองท้องถิ่น ผู้อำนวยการกอง หรือหัวหน้ากองและหัวหน้าแผนกที่เกี่ยวข้องกับการ
ประถมศึกษาในกองบริหารราชการส่วนจังหวัดและส่วนตำบล กรมการปกครองผู้ตรวจราชการกรมการ
ปกครอง ผู้ตรวจราชการส่วนท้องถิ่น ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด หัวหน้าส่วนการศึกษา และ
ผู้ตรวจการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่โดยตำแหน่งด้วย

หมวด 1

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

(ความในมาตรา 6 เดิมถูกยกเลิกได้ใช้ความใหม่แทนตามมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา
(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505 ดังต่อไปนี้)

มาตรา 6 เด็กทุกคนที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปด ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจนมีอายุย่างเข้า
ปีที่สิบห้า เว้นแต่เป็นผู้มีความรู้ส่อได้ประโยชน์ประถมศึกษาของตน ตามหลักสูตรประถมศึกษาของ
กระทรวงศึกษาธิการหรือหลักสูตรอื่นที่รัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่า

เมื่อมีความเหมาะสมเฉพาะท้องถิ่น เกณฑ์ความรู้ส่อได้ประโยชน์ประถมศึกษาของตน
ตามความในวรรคก่อน อาจเขียนขึ้นเป็นความรู้ส่อได้ประโยชน์ประถมศึกษาตนปลายตามหลักสูตรของ

กระทรวงศึกษาธิการได้ ตามที่รัฐมนตรีจะได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การนับอายุให้นับปีประติทินตามกฎหมายว่าด้วยปีประติทิน

มาตรา 7 โรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนเทศบาลสอนให้โดยไม่เรียกเก็บ
ส่วนโรงเรียนรัฐบาลนั้นอาจเรียกเก็บค่าสอนได้ตามอัตราที่รัฐมนตรีได้กำหนดไว้

มาตรา 8 การเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ให้หมายความดังนี้

(1) เด็กที่มีชื่ออยู่ในบัญชีตามความในมาตรา 12 ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา

(2) เด็กต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจริง ๆ เกินหนึ่งไม่ขาดเรียนเกินเจ็ดวัน

โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร

(ความในมาตรา 8(3) ยกเลิกโดยมาตรา 5 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2483
จึงไม่พิมพ์ลงไว้)

(ความในมาตรา 9 เดิมถูกยกเลิกได้ใช้ความใหม่แทนตามมาตรา 5 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา
(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505 ดังต่อไปนี้)

มาตรา 9 ถ้าบิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กคนใดร้องขอเป็นลายลักษณ์อักษรให้ยกเว้นเด็กคนนั้น
จากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยเหตุที่เด็กคนนั้นได้รับการศึกษาอยู่ในครอบครัวของตน
และเมื่อนายอำเภอได้พิจารณาเห็นชอบตามเกณฑ์ในกฎกระทรวงที่ได้กำหนดไว้แล้ว ให้นายอำเภอสั่ง
ยกเว้นได้

บิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องส่งเด็กที่ได้รับการยกเว้นนั้นให้ศึกษาธิการอำเภอสอบไล่ความรู้
ปีละหนึ่งครั้ง ถ้าปรากฏว่าเด็กคนนั้นไม่มีความรู้เพียงพอตามหลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น หรือ
ประโยคประถมศึกษาตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ แล้วแต่กรณี หรือหลักสูตรอื่นที่รัฐมนตรีเห็นว่า
เทียบเท่า หรือเมื่อมีเหตุอันสมควร ผู้ว่าราชการจังหวัดจะส่งถอนการยกเว้นนั้นก็ได้

มาตรา 10 เมื่อบิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กคนใดร้องขอเป็นลายลักษณ์อักษรว่า การเป็นอยู่
ของ... จำต้องอาศัยใช้เด็กนั้นชั่วคราว หรือจำต้องใช้เด็กสำหรับการอาชีพ ซึ่งมิฉะนั้นจะหาไปไม่ได้
ที่เดียว และเมื่อนายอำเภอสอบสวนปรากฏความจริงก็มีอำนาจผ่อนผันเด็กคนนั้นจากการเรียนอยู่ใน
โรงเรียนประถมศึกษาได้หนึ่งไม่เกินสองเดือน

ข้าหลวงประจำจังหวัดจะส่งถอนการผ่อนผันที่นายอำเภอได้ให้ไปนั้น เมื่อใดก็ได้เมื่อมีเหตุผลอันสมควร

มาตรา 11 นายอำเภอมีอำนาจยกเว้นเด็กที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ จากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา

(1) เด็กที่บกพร่องในส่วนร่างกาย หรือกำลังความคิด หรือเป็นโรคเรื้อรัง หรือเป็นโรคติดต่อ

(2) เด็กที่อยู่ห่างจากโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนให้เปล่าเกินสองพันเมตร หรือที่ไม่สามารถจะไปถึงโรงเรียนได้ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ซึ่งไม่มีทางจะหลีกเลี่ยงได้

(3) เด็กที่จำเป็นต้องหาเลี้ยงบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ซึ่งทุพพลภาพไม่มีหนทางหาเลี้ยงชีพ และไม่มีผู้อื่นเลี้ยงดูแทน

การยกเว้นตามข้อ (3) นี้ ถ้าบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ทุพพลภาพมีเด็กที่ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาพร้อมกันหลายคน คงยกเว้นให้แก่คนเดียว

เมื่อปรากฏว่าเด็กพ้นจากลักษณะที่ได้รับการยกเว้นดังกล่าวแล้ว ให้นายอำเภอส่งดอนการยกเว้นนั้น

ข้าหลวงประจำจังหวัดจะส่งดอนการยกเว้นที่นายอำเภอได้ให้ไว้นั้นเมื่อใดก็ได้เมื่อมีเหตุผลอันสมควร

(มาตรา 6 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2483 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 11(4))

(4) เด็กที่มีความเป็นอยู่อันไม่เหมาะสม ที่จะเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา

(มาตรา 12 เดิมยกเลิก ได้ใช้ความใหม่แทนตามมาตรา 7 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2483 ดังต่อไปนี้)

มาตรา 12 ภายในเดือนธันวาคม และมกราคมทุกรอบปี ให้นายอำเภอประกาศแก่ราษฎรในท้องที่ของตนให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็กที่มีอายุถึงเขตที่จะต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ในเดือนเมษายนหรือพฤษภาคมต่อไป ไปแจ้งความตามรายการสำรวจเด็กต่อเจ้าพนักงานยังสถานที่ในตำบล และภายในเวลาที่นายอำเภอกำหนดไว้

การแจ้งความตามความในมาตรานี้ หรือการทำคำร้องใด ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติให้เป็นไปตามความในพระราชบัญญัตินี้ ให้ยกเว้นไม่ต้องปิดอากรแสตมป์

มาตรา 13 ให้นายอำเภอแจ้งความเป็นลายลักษณ์อักษรแก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กที่ได้สำรวจตามมาตรา 12 ให้ส่งเด็กนั้นเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในวันเปิดเรียนภาคต้นของปีต่อไป ตามที่นายอำเภอจะได้อำหนดไว้ในใบแจ้งความนั้น เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยเป็นอุปสรรคขัดขวางไว้ (ความในมาตรา 13 วรรค 2 ยกเลิก ได้ใช้ความใหม่แทนตามมาตรา 8 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2483 ดังต่อไปนี้)

ถ้าปรากฏว่ามีเด็กที่ยังมิได้เข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ให้นายอำเภอแจ้งความเป็นหนังสือแก่บิดามารดา หรือผู้ปกครองเด็กนั้น ให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติภายในกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน นับแต่วันรับแจ้งความ

มาตรา 14 เมื่อปรากฏว่าเด็กคนใดยังมิได้เรียนอยู่ในโรงเรียนตามแจ้งความของนายอำเภอตามมาตรา 13 หรือขาดเรียนเป็นสัปดาห์ต่อมาตรา 8(2) ให้นายอำเภอแจ้งความเป็นลายลักษณ์อักษรอีกครั้งหนึ่ง บังคับให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองนำเด็กนั้นไปเข้าเรียน

มาตรา 15 เมื่อบิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กคนใด ร้องขอเป็นลายลักษณ์อักษร ให้เด็กซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในท้องที่ตำบลหนึ่งหรืออำเภอหนึ่งไปเรียนยังโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งอยู่ในท้องที่อีกตำบลหนึ่งหรืออำเภอหนึ่ง และเมื่อนายอำเภอสอบสวนเห็นสมควรแล้วก็มีอำนาจสั่งได้

มาตรา 16 ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาต้องจัดให้มี

- (1) ทะเบียนนักเรียน
- (2) บัญชีเรียกชื่อ
- (3) สมุดหมาย เหตุรายวัน

ตามแบบของกระทรวงธรรมการ กับทั้งต้องทำให้ทันเวลา และถูกต้องตามข้อบังคับของกระทรวงธรรมการด้วย

มาตรา 17 พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าตรวจสอบความเป็นไปในโรงเรียนประถมศึกษาได้ทุกเมื่อ และเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนต้องให้ความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ในการนั้นทุกอย่าง

มาตรา 18 การสอบไล่ประโยคประถมศึกษานั้น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่กระทรวงธรรมการเป็นผู้สอบ และให้สอบไล่ทุกวิชาแห่งหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงธรรมการ หรือหลักสูตรอื่นที่รัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่ากัน

หมวด 2

โรงเรียนรัฐบาล

มาตรา 19 การตั้ง การดำรง และการจัดการโรงเรียนรัฐบาลให้เป็นไปตามระเบียบและ
ข้อบังคับ ซึ่งกระทรวงธรรมการกำหนดให้ใช้สำหรับโรงเรียนรัฐบาล

หมวด 3

โรงเรียนประชาบาล

ส่วนที่ 1

โรงเรียนประชาบาลที่ประชาชนจัดตั้ง

(มาตรา 20 เติมยกเลิก ได้ใช้ความใหม่แทนตามมาตรา 9 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2483 ดังต่อไปนี้)

มาตรา 20 เมื่อประชาชนในตำบลใดประสงค์จะตั้งโรงเรียนประชาบาลในตำบลที่ตนอาศัยอยู่
ให้ผู้เป็นหัวหน้าเปิดบัญชี รับเงินและเก็บเงินที่ประชาชนในตำบลนั้นสมัครออกสำหรับการตั้งโรงเรียนนั้น
ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 25(1) แล้วทำเรื่องราวยื่นต่อข้าหลวงประจำจังหวัดโดยทางนายอำเภอ
ขออนุญาตตั้งโรงเรียนพร้อมทั้งส่งบัญชีแสดงรายชื่อผู้สมัครออกเงิน และจำนวนเงินที่สมัครออก และส่ง
เงินที่เก็บไว้ก่อนนายอำเภอ

เมื่อข้าหลวงประจำจังหวัดเห็นสมควร และมีเงินพอที่จะจัดตั้งโรงเรียนได้ก็ให้อนุญาตให้ตั้ง
โรงเรียนตามความประสงค์ แล้วรายงานต่อรัฐมนตรี

ถ้าข้าหลวงประจำจังหวัดไม่อนุญาต ก็ให้คืนเงินที่เก็บไว้แก่นักออกเงิน

มาตรา 21 โรงเรียนประชาบาลที่ประชาชนจัดตั้งนั้น เป็นนิติบุคคลมีคณะกรรมการจัดการ
เป็นผู้จัดการและดำรงมีจำนวนไม่ต่ำกว่าสามคน และไม่เกินกว่าห้าคน

มาตรา 22 การเลือกตั้งกรรมการจัดการนั้น ให้ปฏิบัติดังนี้

(1) ผู้ที่ได้ออกเงินสำหรับการตั้งโรงเรียนแล้วเป็นจำนวนไม่ต่ำกว่าหนึ่งร้อยบาท
หรือได้ออกเงินสำหรับการดำรงโรงเรียนในปีนั้นแล้วเป็นจำนวนตามอัตราที่ข้าหลวงประจำจังหวัดกำหนดไว้
หรือมากกว่านั้น แต่ไม่ต่ำกว่าห้าบาทมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งกรรมการจัดการได้ คนหนึ่งออก
เสียงได้หนึ่งคะแนน

(2) ให้ผู้มีสิทธิออกเสียงประชุมกันเลือกตั้งกรรมการจัดการในเดือนเมษายนทุกปี กรรมการจัดการนั้นให้เลือกจากประชาชนที่สมัครออกเงิน ผู้ที่ได้คะแนนเสียงมากให้ถือว่าเป็นผู้ได้รับเลือก

(3) บุคคลที่ได้รับเลือกจะเป็นกรรมการจัดการได้ต่อเมื่อได้รับอนุมัติจากข้าหลวงประจำจังหวัดแล้ว ถ้าข้าหลวงประจำจังหวัดคัดค้านการตั้งกรรมการผู้จัดการทั้งหมด หรือแต่คนใดคนหนึ่ง ให้มีการเลือกกันใหม่ ถ้าหากข้าหลวงประจำจังหวัดยังคงคัดค้านการตั้งกรรมการจัดการที่เลือกขึ้นใหม่ทั้งหมด หรือแต่บางคนอยู่อีก ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดรายงานเรื่องมายังรัฐมนตรี คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีเป็นที่สิ้นสุด

มาตรา 23 เมื่อได้รับอนุมัติการเลือกตั้งกรรมการจัดการแล้ว ให้กรรมการจัดการไปจดทะเบียน ณ ที่ว่าการอำเภอท้องที่

มาตรา 24 กรรมการจัดการคนหนึ่ง จะตั้งให้จัดการโรงเรียนที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้านเดียวกัน หรือตำบลเดียวกัน มากกว่าโรงเรียนหนึ่งก็ได้

มาตรา 25 เงินที่จำเป็นต้องใช้จ่ายสำหรับการตั้งและดำรงโรงเรียนประชาบาล ซึ่งประชาชนจัดตั้งนั้น ให้เก็บจากประชาชนตามที่สมัครออกให้และให้ปฏิบัติดังนี้

(1) สำหรับการจัดตั้งโรงเรียน ให้ผู้เป็นหัวหน้าเก็บเงินจากประชาชนที่สมัครออกให้ส่งต่อนายอำเภอ เพื่อรักษาตามระเบียบและข้อบังคับของกระทรวงธรรมการ

(2) สำหรับการดำรงโรงเรียน ให้คณะกรรมการจัดการเป็นผู้เก็บและรักษาเงินที่ประชาชนออกให้ประจำปี

นอกจากเงินที่ประชาชนสมัครออกให้แล้ว กระทรวงธรรมการอาจให้เงินอุดหนุนเป็นพิเศษจากงบประมาณของกระทรวงก็ได้

มาตรา 26 คณะกรรมการจัดการมีหน้าที่

- (1) เก็บเงินที่ประชาชนสมัครออกให้ประจำปี
- (2) จัดการการเงินและทรัพย์สินของโรงเรียนให้เรียบร้อย
- (3) ทวงงบประมาณรายได้รายจ่ายของโรงเรียน แยกเป็นรายโรงเรียน
- (4) รักษาและดำรงโรงเรียนให้เป็นไปตามทางที่ควร กับจัดสถานที่เรียนและเครื่องใช้ของโรงเรียนให้ควรแก่การ

(5) จัดการในเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการโรงเรียน ซึ่งรัฐมนตรีจะกำหนด
ไว้กฎกระทรวง

มาตรา 27 โรงเรียนประเภทที่ประชาชนจัดตั้งขึ้นนั้น ข้าหลวงประจำจังหวัดมีอำนาจ
สั่งให้เลิกได้

(1) เมื่อคณะกรรมการจัดการได้รายงานขอเลิกด้วยเหตุใด ๆ หรือ

(2) ถ้าปรากฏว่าคณะกรรมการจัดการ ไม่ปฏิบัติตามให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ
และเมื่อได้รับหนังสือแจ้งความจากข้าหลวงประจำจังหวัดให้ปฏิบัติตามภายในเวลาที่กำหนดไว้ในหนังสือ
แจ้งความแล้ว คณะกรรมการจัดการก็ยังไม่ปฏิบัติตาม ข้าหลวงประจำจังหวัดสั่งเลิกโรงเรียนได้
โดยอนุมัติของรัฐมนตรี

เมื่อโรงเรียนใดเลิกตามข้างต้นนี้ ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดส่งนายอำเภอตอนซื้อคณะกรรมการจัดการโรงเรียนนั้นออกจากทะเบียน

มาตรา 28 เมื่อข้าหลวงประจำจังหวัดสั่งเลิกโรงเรียน ตามความในมาตรา 27 ให้
คณะกรรมการจัดการตั้งผู้ชำระบัญชีคนหนึ่ง หรือหลายคน เพื่อชำระสะสางกิจการของโรงเรียนด้วยความ
เห็นชอบของนายอำเภอ ถ้าไม่ตกลงกันให้นายอำเภอร้องขอศาลให้สั่งตั้งผู้ชำระบัญชี

แต่ในกรณีตามมาตรา 27(2) ข้าหลวงประจำจังหวัดอาจตั้งผู้ชำระบัญชีเสียเองก็ได้ เมื่อเห็น
สมควร

มาตรา 29 ผู้ชำระบัญชีมีอำนาจจัดการทรัพย์สินของโรงเรียน ในระหว่างเวลาที่ยังไม่เสร็จ
การชำระบัญชี

ผู้ชำระบัญชีมีอำนาจ เรียกร้องให้ชำระหนี้ที่ค้างชำระแก่โรงเรียน แต่มิให้ผู้ชำระบัญชีชำระหนี้
แก่เจ้าหนี้ของโรงเรียน จนกว่าจะสอบสวนเป็นที่แน่นอนแล้วว่า ทรัพย์สินของโรงเรียนมีพอที่จะชำระหนี้
ให้แก่เจ้าหนี้จนสิ้นเชิง ถ้าปรากฏว่าทรัพย์สินของโรงเรียนไม่มีพอ ผู้ชำระบัญชีมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้
สมัครออกเงินส่งเงินตามจำนวนที่ค้างชำระ ถ้ายังไม่พอยุ่อีก ให้ผู้ชำระบัญชีขอเงินช่วยเหลือจาก
กระทรวงธรรมการผ่านทางอำเภอ ถ้ากระทรวงธรรมการปฏิเสธ ให้ผู้ชำระบัญชีเอาทรัพย์สินเท่าที่มีอยู่
ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ของโรงเรียนตามส่วนแห่งหนี้

มาตรา 30 เมื่อได้ชำระบัญชีแล้ว ถ้ามีทรัพย์สินเหลืออยู่เท่าใด ให้ผู้ชำระบัญชีมอบหมาย แก่ข้าหลวงประจำจังหวัดและให้ข้าหลวงประจำจังหวัดจัดโอนไปยังโรงเรียนประถมศึกษา หรือโรงเรียน เทศบาล ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับโรงเรียนที่เลิกแล้วนั้น เพื่อใช้จ่ายในการประถมศึกษาต่อไป

(ความในส่วนที่ 2 ของหมวด 3 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505 ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนดังต่อไปนี้)

ส่วนที่ 2

โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด

มาตรา 31 ตำบลใดไม่มีโรงเรียนประถมศึกษา หรือมีไม่พอแก่ความเป็นอยู่แห่งตำบลนั้น ให้นายอำเภอจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขึ้น ตามจำนวนที่เห็นสมควร โดยความเห็นชอบของผู้ว่าราชการจังหวัด

มาตรา 32 เงินที่ต้องใช้จ่ายสำหรับการตั้งและดำรงโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด ให้ได้รับจากทรัพย์สินซึ่งประชาชนออกให้โดยใจสมัคร หรือซึ่งได้มาโดยกฎหมายและหรือ จากงบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งรวมถึงเงินอุดหนุนที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้รับ จากรัฐบาลด้วย

มาตรา 33 ให้นายอำเภอเป็นผู้จัดการโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด และให้ศึกษาธิการอำเภอเป็นผู้ช่วยโดยตำแหน่ง นอกจากนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดจะแต่งตั้งข้าราชการอื่นใน อำเภอเป็นผู้ช่วยอีกก็ได้

ในกรณีจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งการปรับปรุงประถมศึกษา ผู้ว่าราชการจังหวัด จะตั้ง ศึกษาธิการจังหวัดให้เป็นผู้จัดการโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งแทนนายอำเภอก็ได้

มาตรา 34 ให้นับบทบัญญัติในส่วนที่ 1 ว่าด้วยการเลิกและจัดการชำระสะสางกิจการ ของโรงเรียนประถมศึกษาที่ประชาชนจัดตั้ง มาใช้บังคับแก่โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วน จังหวัดโดยอนุโลม

ส่วนที่ 3

การควบคุมโรงเรียนประชาบาล

มาตรา 35 ภาคเรียน หลักสูตร การสอน หนังสือ เครื่องใช้ในการสอนการเรียน
วินัย ระเบียบการปกครองโรงเรียน ความสมควรและการสุขาภิบาลแห่งสถานที่ของโรงเรียน
ให้อยู่ภายใต้บังคับของกฎกระทรวง

(มาตรา 6 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2509 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น
มาตรา 35 ทวิ)

มาตรา 35 ทวิ ภายใต้บังคับมาตรา 35 ในท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด
สุขาภิบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้รับโอนโรงเรียนประชาบาล
ไปจัดการแล้ว องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจออกข้อบัญญัติจังหวัดในกิจการต่อไปนี้

- (1) การปกครองโรงเรียน
- (2) การเงินและทรัพย์สินของโรงเรียน
- (3) การทำประมาณการรายได้และงบประมาณรายจ่ายของโรงเรียน
- (4) การจัดสถานที่เรียนและเครื่องใช้ในโรงเรียน
- (5) การตรวจตรากิจการของโรงเรียน
- (6) การบัญชีทุกอย่างในโรงเรียน
- (7) การอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการโรงเรียน

(ความในมาตรา 36 เดิมถูกยกเลิกได้ใช้ความใหม่แทนตามมาตรา 7 แห่ง พ.ร.บ.
ประถมศึกษา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2509 ดังต่อไปนี้)

มาตรา 36 นายอำเภอเป็นผู้ตั้งและถอนครูโรงเรียนประชาบาลที่ประชาชนจัดตั้งด้วยความ
เห็นชอบของผู้ว่าราชการจังหวัด

คุณสมบัติและวิสัยฐานะของครูโรงเรียนประชาบาลที่ประชาชนจัดตั้งให้เป็นไปตามที่กำหนดใน
กฎกระทรวง

มาตรา 37 ทรัพย์สินที่มีผู้ให้หรือสั่งไว้ในพินัยกรรม เพื่อประโยชน์ของโรงเรียนโดยมีเงื่อนไข
หรือภาระติดพันโรงเรียนประชาบาล ที่ประชาชนจัดตั้งหรือนายอำเภอแล้วแต่ประเภทของโรงเรียน
จะรับได้หรือไม่เมื่อได้รับความเห็นชอบของข้าหลวงประจำจังหวัด

มาตรา 38 เพื่อประโยชน์แก่การดำเนินการศึกษา ข้าราชการประจำจังหวัดมีอำนาจตั้งและ
ถอนกรรมการศึกษาได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา 39 กรรมการศึกษามีหน้าที่

- (1) รับปรึกษาหารือในการจัดและดำเนินการศึกษา
- (2) ตรวจสอบและงบประมาณบัญชีเงิน และสอดส่องความเป็นไปของโรงเรียนประจำบาล
ที่ประชาชนจัดตั้ง
- (3) ช่วยเหลือนายอำเภอในส่วนโรงเรียนประจำบาลที่นายอำเภอจัดตั้ง

หมวด 4

โรงเรียนเทศบาล

มาตรา 40 เมื่อท้องถิ่นใดมีฐานะเป็นเทศบาลแล้ว ให้โอนโรงเรียนประจำบาลรวมทั้งทรัพย์สิน
ของโรงเรียนมาเป็นของเทศบาลนั้น

มาตรา 41 ท้องถิ่นใดมีฐานะเป็นเทศบาลแล้ว ให้เทศบาลมีหน้าที่จัดตั้ง และดำรงโรงเรียน
ประถมศึกษาด้วยเงินรายได้ของเทศบาลนั้น และให้ปฏิบัติตามมาตรา 35, 36, 38, 39 และ 49
มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่อำนาจการตั้งและถอนกรรมการตามมาตรา 36 อำนาจการตั้งและถอนกรรมการศึกษา
ตามมาตรา 38 ให้เป็นอำนาจของนายกเทศมนตรีแห่งเทศบาลนั้น

(ความในมาตรา 42 เดิมถูกยกเลิก ได้ใช้ความใหม่แทนตามมาตรา 9 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา
(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505 ตั้งต่อไปนี้)

มาตรา 42 การจัดการประถมศึกษาของเทศบาลนั้น ให้มีคณะกรรมการอำนวยการศึกษาตาม
จำนวนที่คณะกรรมการจะได้อำหนด แต่ต้องไม่ต่ำกว่าห้าคนและไม่เกินสิบเอ็ดคน ให้นายกเทศมนตรี
เป็นประธานโดยตำแหน่งและให้มีผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการหนึ่งคน ผู้แทนกระทรวงมหาดไทยหนึ่งคน
เป็นกรรมการนอกนั้นให้คณะกรรมการเป็นผู้เลือก

(ความในมาตรา 43 เดิมถูกยกเลิก ได้ใช้ความใหม่แทนโดยมาตรา 10 แห่ง พ.ร.บ.
ประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505 ตั้งต่อไปนี้)

มาตรา 43 คณะกรรมการอำนวยการศึกษา มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ควบคุมการเงินและทรัพย์สินของโรงเรียนให้เรียบร้อย
- (2) ทำงบประมาณรายรับรายจ่ายของโรงเรียนแยกเป็นโรงเรียน

- (3) จัดสถานที่เรียนและเครื่องใช้ให้พอควรแก่การ
- (4) ตรวจสอบตรากิจการของโรงเรียนเป็นครั้งคราว และให้มีรายงานถึงกิจการของโรงเรียนต่อคณะเทศมนตรีทุกภาคเรียน
- (5) ทำรายงานประจำปีแสดงกิจการของโรงเรียนยื่นต่อผู้ว่าราชการจังหวัดตามกำหนดเวลาและตามแบบของกระทรวงศึกษาธิการ

(6) หน้าที่อื่น ๆ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 44 ภายใต้บังคับมาตรา 35 หอรัษฎินใดมีฐานะเป็นเทศบาลแล้ว เทศบาลมีอำนาจออกเทศบัญญัติในกิจการต่อไปนี้

- (1) การปกครองโรงเรียน
- (2) การเงินและทรัพย์สินของโรงเรียน
- (3) การทำงบประมาณรายได้อายจ่ายของโรงเรียน
- (4) การจัดสถานที่เรียนและเครื่องใช้ในโรงเรียน
- (5) การตรวจสอบตรากิจการของโรงเรียน
- (6) การบัญชีทุกอย่างในโรงเรียน
- (7) การอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการโรงเรียน

มาตรา 45 หอรัษฎินใดมีฐานะเป็นเทศบาลแล้ว รัฐบาลอาจมอบอำนาจตามมาตรา 9, 10, 11, 12, 13, 14 และ 15 ให้เทศบาลจัดการได้ตามที่เห็นสมควร

เมื่อรัฐบาลมอบอำนาจ เช่นว่านั้นให้เทศบาลจัดการแล้ว ความในพระราชบัญญัตินี้ ส่วนที่กำหนดว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอให้เป็นอำนาจหน้าที่ของนายกเทศมนตรี

การมอบอำนาจให้เทศบาลจัดการนั้น ให้เป็นไปตามที่จะได้มีบทพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้

หมวด 5

โรงเรียนราษฎร์

มาตรา 46 การตั้ง การดำรง การเลิกโรงเรียนราษฎร์ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2461 แต่อยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติต่อไปนี้ ซึ่งให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่งพระราชบัญญัตินี้

(1) โรงเรียนราษฎร์จะรับเด็กที่มีอายุในเขตบังคับตามพระราชบัญญัตินี้ เข้าเรียนในโรงเรียน ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากข้าหลวงประจำจังหวัดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี

(2) โรงเรียนราษฎร์ซึ่งรับเด็กที่มีอายุในเขตบังคับตามพระราชบัญญัตินี้ เข้าเรียนในเรื่องครู ภาควิชาเรียน เวลาเรียน หลักสูตรการสอน หนังสือ เครื่องใช้ในการเรียนระเบียบการปกครองโรงเรียน การหยุดทำการสอนชั่วคราวเพราะเหตุจำเป็นใด ๆ ความสมควรและการสุขาภิบาลแห่งสถานที่ของโรงเรียนให้อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎกระทรวง และต้องปฏิบัติตามความในมาตรา 16 และ 18

หมวด 6

सारวัตรศึกษา

มาตรา 47 ข้าหลวงประจำจังหวัดมีอำนาจตั้งและถอน สारวัตรศึกษาได้ตามที่เห็นสมควร แต่หาท้องถิ่นใดมีฐานะเป็นเทศบาลแล้ว การตั้งและถอนสารวัตรศึกษาให้เป็นอำนาจของนายกเทศมนตรีแห่งเทศบาลนั้น

คุณสมบัติและวิพยฐานะสารวัตรศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา 48 เงินเดือนสารวัตรศึกษาที่ข้าหลวงประจำจังหวัด ตั้ง ให้จ่ายจากเงินช่วยการประถมศึกษาในงบประมาณของกระทรวงธรรมการ

เงินเดือนสารวัตรศึกษาที่นายกเทศมนตรีเทศบาลตั้ง ให้จ่ายจากเงินรายได้แห่งเทศบาลนั้น

(มาตรา 49 เดิมถูกยกเลิกใช้ความใหม่แทน ตามมาตรา 10 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2483 ดังต่อไปนี้)

มาตรา 49 สารวัตรศึกษามีหน้าที่ตรวจสอบเพื่อทราบว่า มีเด็กที่มีอายุในเขตบังคับมิได้เข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามแจ้งความของนายอำเภอ เป็นการฝ่าฝืนมาตรา 13 หรือมีเด็กขาดเรียนเป็นการฝ่าฝืนต่อมาตรา 8(2) หรือไม่ ถ้าปรากฏว่ามีการฝ่าฝืน ให้สารวัตรศึกษารายงานเป็นหนังสือต่อนายอำเภอ

หมวด 7

วิธีพิจารณาและบทลงโทษ

(ความในมาตรา 50 เดิมถูกยกเลิกใช้ความใหม่แทนตามมาตรา 11 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505 ดังต่อไปนี้)

มาตรา 50 ปิตามารดาหรือผู้ปกครองคนใดไม่แจ้งรายการสำรวจเด็กตามมาตรา 12 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท

(ความในมาตรา 51 เดิมซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2483 ถูกยกเลิกได้ใช้ความใหม่ แทนตามมาตรา 12 แห่ง พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505 ดังต่อไปนี้)

มาตรา 51 ปิตามารดาหรือผู้ปกครองเด็กคนใดไม่ปฏิบัติตามแจ้งความของนายอำเภอตามมาตรา 13 วรตสองหรือมาตรา 14 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

(ความในมาตรา 52 เดิมถูกยกเลิก ได้ใช้ความใหม่แทนตามมาตรา 13 พ.ร.บ. ประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505 ดังต่อไปนี้)

มาตรา 52 ปิตามารดาหรือผู้ปกครองคนใดต้องโทษตามมาตรา 51 แล้วยังขัดขืนอยู่อีก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 53 ถ้าปิตามารดา หรือผู้ปกครองคนใด แสดงให้เห็นเป็นที่พอใจแก่ศาลว่า การที่เด็กไม่ได้เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษานั้นไม่ใช่เป็นความผิดของตน เพราะได้ใช้ความพยายามอันสมควรทุกอย่างที่จะให้เด็กไปอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาแล้ว จะเอาผิดคนผู้นั้นไม่ได้ ถ้าพนักงานอัยการร้องขอ ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองส่งเด็กไปไว้ในโรงเรียนฝึกอาชีพ มีกำหนดเวลา แต่ไม่ให้พ้นเวลาที่บังคับให้เรียนอยู่ในโรงเรียนตามพระราชบัญญัตินี้

ในการพิจารณาคดีเช่นนี้ ให้ปิตามารดาหรือผู้ปกครองนำเด็กนั้นไปขังศาลด้วย

มาตรา 54 ผู้ใดต่อสู้หรือขัดขวางผู้ชำระบัญชี ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษตามบทบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญามาตรา 119

มาตรา 55 การฟ้องร้องบุคคลผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ทำต่อเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ร้องขอ

หมวด 8

การรักษาพระราชบัญญัติ

มาตรา 56 ให้รัฐมนตรีมีหน้าที่รักษาการให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมและกิจการอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้นเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

(ตามมติคณะรัฐมนตรี)

พระยาศรีธรรมาธิราช

รัฐมนตรี

(52 ร.จ. 1591 ตอนที่ 53 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2478)

กฎกระทรวงธรรมการ

ออกตามความในพระราชบัญญัติประถมศึกษา

พุทธศักราช 2478 (ฉบับที่ 2)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 56 แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ให้ยกเลิกกฎกระทรวงธรรมการ ออกตามความในพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 1 มกราคม พุทธศักราช 2478 และให้ใช้กฎกระทรวงต่อไปนี้

หมวด 1

การแจ้งความตามรายการสำรวจเด็ก

ข้อ 1 ภายในเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ทุกปี ให้นายอำเภอประกาศในท้องที่ของตนให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็กแจ้งความตามรายการสำรวจเด็กต่อเจ้าพนักงานตามแบบ ป.1

ข้อ 2 บิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็กต้องแจ้งความตามรายการสำรวจเด็กต่อเจ้าพนักงาน ภายในตำบล และภายในเวลาที่นายอำเภอกำหนดไว้ตามแบบ ป.2

ข้อ 3 ภายในเดือนมีนาคมทุกปี ให้นายอำเภอทำบัญชีเด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปดหรือเก้าหรือสิบในปีต่อไปแล้วแต่กรณี ตามแบบ ป.3 และเมื่อกรอกรายการพร้อมแล้ว ให้ส่งสำเนาบัญชีนี้แก่สารวัตรศึกษาหนึ่งชุด

ข้อ 4 ให้นายอำเภอแจ้งความเป็นลายลักษณ์อักษรแก่บิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็กให้ส่งเด็กเข้าเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษาโดยปกติให้วันเปิดภาคเรียนภาคต้นของปีต่อไป ตามแบบ ป.4 และเมื่อบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กได้ส่งเด็กนั้นไปเข้าเรียนอยู่ ณ ที่ใด หรือมีเหตุที่ควรได้รับผ่อนผันตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ให้แจ้งต่อนายอำเภอตามแบบ ป.5

หมวด 2

การยกเว้นหรือผ่อนผันจากการเรียน

ในโรงเรียนประถมศึกษา

ข้อ 5 ถ้าบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กคนใด ร้องขอให้ยกเว้นเด็กคนนั้นจากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยเหตุที่เด็กคนนั้นได้รับการศึกษาในครอบครัวของเขาอยู่แล้วให้ผู้ร้องขอยื่นคำร้อง ตามแบบ ป.6

ข้อ 6 ให้นายอำเภอยกเว้นเด็กจากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา เมื่อปรากฏว่า

(ก) ผู้ร้องมีฐานะเป็นที่เชื่อถือได้ว่า จะจัดให้การศึกษาและควบคุมให้ได้ผลสมตาม

พระราชบัญญัติประถมศึกษา

(ข) ผู้ให้การศึกษาสอบไล่ได้ไม่ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือมีวิทย์ฐานะเทียบเท่ากัน

และมีเวลาพอทำการสอนทั้งเป็นผู้มีคุณสมบัติตามข้อ 30 แห่งกฎนี้ด้วย

ใบยกเว้นออกตามความในมาตรา 8 ให้ใช้แบบ ป.7

ข้อ 7 เมื่อนายอำเภอได้สั่งยกเว้นเด็กจากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ตามมาตรา 9 แล้ว ให้รายงานต่อข้าหลวงประจำจังหวัด ตามแบบ ป.8 และแจ้งการยกเว้นไปยังครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาที่เด็กเรียนอยู่นั้นด้วย ตามแบบ ป.9

ในกรณีก่อนการยกเว้นเด็กจากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาตามมาตรา 9 แล้ว นอกจากจะต้องแจ้งความก่อนการยกเว้นไปยังบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กแล้ว นายอำเภอจะต้องแจ้งความก่อนการยกเว้นไปยังครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ที่เด็กเรียนอยู่นั้นด้วย ตามแบบ ป.19

เด็กที่ได้รับการยกเว้นตามมาตรา 9 ผู้ปกครองหรือบิดามารดาของเด็กต้องส่งเด็กเข้าสอบไล่ความรู้ปีละครั้ง หนังสือของนายอำเภอแจ้งความให้ส่งเด็กเข้าสอบไล่ตามความในมาตรา 9 ให้ใช้แบบ ป.15

ข้อ 8 ถ้าบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กคนใดจะร้องขอว่า การเป็นอยู่ของตนจำต้องอาศัยเด็กนั้นชั่วคราว หรือจำต้องใช้เด็กสำหรับการอาชีพ ให้ผู้ร้องยื่นคำร้องขอผ่อนผันเด็กคนนั้นจากการเรียนตามแบบ ป.10

ใบผ่อนผันออกตามความในมาตรา 10 ให้ใช้แบบ ป.11

ข้อ 9 เมื่อนายอำเภอได้ส่งผ่อนผันเด็กจากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ตามมาตรา 10 แล้ว ให้รายงานต่อข้าหลวงประจำจังหวัดตามแบบ ป.12 และแจ้งการ ผ่อนผันไปยังครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาที่เด็กเรียนอยู่นั้นด้วย ตามแบบ ป.13

ในการดำเนินการผ่อนผันเด็กจากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ตามมาตรา 10 นอกจากจะต้องแจ้งความตอนการผ่อนผันไปยังปีคามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กแล้ว นายอำเภอ จะต้องแจ้งความตอนการผ่อนผันไปยังครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาที่เด็กเรียนอยู่นั้นด้วย ตามแบบ ป.21

ข้อ 10 เมื่อนายอำเภอได้ส่งยกเว้นเด็กจากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ตามมาตรา 11 แล้ว ให้รายงานต่อข้าหลวงประจำจังหวัด ตามแบบ ป.8 และแจ้งการยกเว้นไปยัง ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาที่เด็กเรียนอยู่นั้นด้วย ตามแบบ ป. 9

ในการดำเนินการยกเว้นเด็กจากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ตามมาตรา 11 นอกจากจะต้องแจ้งความตอนการยกเว้นไปยังปีคามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กแล้ว นายอำเภอ จะต้องแจ้งความตอนการยกเว้นไปยังครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ที่เด็กเรียนอยู่นั้นด้วย ตามแบบ ป. 19

ใบยกเว้นออกตามความในมาตรา 11 ให้ใช้แบบ ป.14

- ข้อ 11 (ก) คำสั่งข้าหลวงประจำจังหวัดออกการยกเว้นตามความในมาตรา 9, 11 ให้ใช้แบบ ป.16
- (ข) คำสั่งข้าหลวงประจำจังหวัดออกการผ่อนผันตามความในมาตรา 10 ให้ใช้แบบ ป.17
- (ค) หนังสือของนายอำเภอ แจ้งเรื่องถอนการยกเว้นไปยังปิตามารดา หรือผู้ปกครองของเด็ก ให้ใช้แบบ ป.18
- (ง) หนังสือของนายอำเภอ แจ้งเรื่องถอนการผ่อนผันไปยังปิตามารดาหรือผู้ปกครองของเด็ก ให้ใช้แบบ ป.20

หมวด 3

โรงเรียนประชาบาลที่ประชาชนจัดตั้ง

- ข้อ 12 (ก) เรื่องราวขอตั้งโรงเรียนตามความในมาตรา 20 ให้ใช้แบบ ป.22
- (ข) บัญชีรายนามและจำนวนเงินที่มีผู้สมัครออกในการตั้งโรงเรียน ให้ใช้แบบ ป.23
- (ค) ใบอนุญาตของข้าหลวงประจำจังหวัดให้ประชาชนจัด ตั้ง โรงเรียนให้ใช้แบบ ป.24
- (ง) เรื่องราวขออนุมัติเป็นกรรมการจัดการโรงเรียนตามความในมาตรา 22 ให้ใช้แบบ ป.25 เมื่อข้าหลวงประจำจังหวัดอนุมัติหรือไม่ประการใดแล้ว ให้นายอำเภอแจ้งให้ผู้ยื่นเรื่องราวทราบ
- (จ) ทะเบียนกรรมการจัดการโรงเรียน ให้ใช้แบบ ป.26
- (ฉ) คำสั่งถอนอนุญาตการตั้งโรงเรียนตามความในมาตรา 27 ให้ใช้แบบ ป.27 แลขให้นายอำเภอส่งสำเนาไปยังคณะกรรมการจัดการโรงเรียนทราบ

หมวด 4

การควบคุมโรงเรียนประชาบาล

ก. ภาคเรียนและวันหยุด

- ข้อ 13 ในปีหนึ่งให้แบ่งภาคเรียนเป็นสามภาค คือ ภาคต้น ภาคกลาง และภาคปลาย
- ข้อ 14 ในปีหนึ่งให้มีวันหยุดภาคเรียนไม่น้อยกว่า 30 วัน และต้องไม่เกิน 90 วัน
- ข้อ 15 ให้คณะกรรมการจังหวัดกำหนดวันหยุดภาคเรียนของโรงเรียนประชาบาล ตามเกณฑ์ดังกล่าวแล้วในข้อ 13 และข้อ 14 ให้เหมาะสมแก่ท้องถิ่นนั้น ๆ
- ข้อ 16 ในรอบสัปดาห์หนึ่งให้มีการหยุดเรียนวันหนึ่ง แต่ถ้าโรงเรียนใดมีกรณีจำเป็นจะต้องหยุดเกินกำหนดนี้ ให้ขออนุญาตจากข้าหลวงประจำจังหวัดแต่ต้องไม่เกินสัปดาห์ละ 2 วัน
- ข้อ 17 ให้โรงเรียนประชาบาลหยุดเรียนในวันเทศกาลและนักขัตฤกษ์ ตามที่กระทรวงธรรมการกำหนดไว้

ถ้าโรงเรียนใดปรารถนาจะหยุดเรียนแตกต่างไปจากที่กล่าวไว้ในวรรคก่อนนั้น โดยเกี่ยวกับศาสนาจะต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการจังหวัดก่อน

โรงเรียนใดอยู่ห่างไกลจังหวัดมาก ไม่สะดวกในการคมนาคม ถ้าจำเป็นจะต้องหยุดเรียนโดยเกี่ยวกับศาสนา จะรออนุญาตจากคณะกรรมการจังหวัดก่อนไม่ทันที่ ก็ให้คณะกรรมการอำเภอส่งอนุญาตได้แล้วรายงานให้คณะกรรมการจังหวัดทราบ

ข้อ 18 ในกรณีจำเป็น เช่นมีโรคระบาดร้ายแรงหรืออุทกภัย เป็นต้น ให้นายอำเภอสั่งปิดโรงเรียนได้ครั้งหนึ่ง ๆ ไม่เกิน 7 วัน แล้วรายงานให้ข้าหลวงประจำจังหวัดทราบ ถ้านายอำเภอเห็นว่าจะต้องหยุดนานกว่า 7 วัน ก็ให้นายอำเภอสั่งปิดโรงเรียนตามอำนาจไว้ก่อน แล้วรีบรายงานขออนุญาตจากข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นการด่วน

เมื่อปรากฏภายหลังว่าเหตุอันตรายหรือความจำเป็นผ่านพ้นไปแล้ว นายอำเภอจะสั่งเปิดโรงเรียนก่อนกำหนดให้เปิดตามคำสั่งเดิมก็ได้

ข. หลักสูตร

ข้อ 19 ให้โรงเรียนประชาบาลสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา ซึ่งกระทรวงธรรมการได้ประกาศใช้

ข. การสอน

ข้อ 20 ให้ครูใหญ่โรงเรียนประชาบาลเสนอตารางสอนของโรงเรียนต่อกรรมการอำเภอ เมื่อกรรมการอำเภอได้อนุญาตแล้วจึงจะใช้ได้

กรรมการจังหวัดจะส่งเปลี่ยนแปลงแก้ไขตารางสอนก็ได้

ข้อ 21 ในวันหนึ่งให้มีเวลาเรียนในห้องเรียนไม่เกินห้าชั่วโมง และให้มีเวลาหยุดพักระหว่างเวลาเรียนไม่น้อยกว่าสองครั้ง รวมเวลาหยุดพักตั้งแต่หกสิบนาทีถึงเจ็ดสิบห้านาที

ง. หนังสือและเครื่องใช้ในการสอนการเรียน

ข้อ 22 หนังสือที่ใช้เป็นแบบเรียนสำหรับหลักสูตรประถมศึกษา ให้ครูใหญ่เลือกใช้แต่เฉพาะแบบเรียนที่กระทรวงธรรมการอนุญาตให้ใช้ได้ ในโรงเรียนและต้องได้รับอนุมัติจากกรรมการอำเภอ ก่อน ถ้าครูใหญ่ต้องการใช้แบบเรียนอื่น ให้ทำเรื่องราวขออนุญาตตามลำดับจนถึงกระทรวงธรรมการ เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะใช้ได้

ข้อ 23 โรงเรียนประชาบาลให้มีเครื่องใช้ประกอบการสอนการเรียนดังต่อไปนี้

- (ก) โต๊ะและเก้าอี้ครู ชั้นละ 1 ชุด
- (ข) กระดานดำ ชั้นละ 1 แผ่น เป็นอย่างน้อย
- (ค) โต๊ะและม้านั่งพอกับจำนวนนักเรียน
- (ง) แผนที่ประเทศสยาม ชั้นละ 1 แผ่น
- (จ) องค์พระพุทธรูปหรือแผนภาพพระพุทธรูป ประดิษฐานไว้ในที่อันสมควรแก่การสักการะ

ในกรณีอื่นเกี่ยวกับการศาสนาอื่น โรงเรียนจะขอยกเว้นก็ได้ ด้วยความเห็นชอบของข้าหลวงประจำจังหวัด

- (ฉ) พระบรมรูปพระมหากษัตริย์สยามรัชกาลปัจจุบัน ประดิษฐานไว้ในที่อันสมควรแก่การสักการะ
- (ช) รูปเครื่องหมายสยามรัฐธรรมนุญ
- (ซ) หนังสือแบบเรียนที่กำหนดให้นักเรียนทุกชั้นเรียนอย่างละ 1 เล่ม
- (ฌ) เครื่องใช้อื่น ๆ เช่น เครื่องบอกเวลา และสัญญาณ เป็นต้น

ข้อ 24 ในบรรดาเครื่องใช้ในการสอนการเรียน ต้องไม่มีสิ่งใดซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงของประเทศชาติโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรืออาจเป็นอันตรายแก่การปกครองของประเทศหรือโน้มไปในทางที่จะก่อให้เกิดขึ้น ซึ่งความเกลียดชังระหว่างคนต่างชั้น หรือมีสิ่งที่จะชักจูงหรือส่อไปในทางผิดศีลธรรมหรือประเพณีอันดีงามของบ้านเมือง

จ. ความสมควรและการสุขาภิบาลแห่งสถานที่ของโรงเรียน

ข้อ 25 การจัดสร้างโรงเรียน ให้ทำตามแบบของกระทรวงธรรมการและให้ได้รับอากาศและแสงสว่างพอสมควร

ข้อ 26 การจัดสร้างโรงเรียนขึ้นใหม่ ให้เลือกสถานที่ย่านกลางที่เด็กส่วนมากจะไปมาได้โดยสะดวก และเป็นภูมิประเทศที่แวดล้อมด้วยเครื่องเย็นตาเย็นใจ มีที่ว่าง เช่น สนามหญ้า สำหรับเด็กเล่นกีฬาต่าง ๆ ไปด้วย

ข้อ 27 สถานที่ตั้งของโรงเรียนต้องไม่เป็นที่ลุ่มหรือที่ดอนเกินไป และห่างจากสิ่งรบกวน เช่น เสียง กลิ่น ฝุ่นละออง ควัน ฯลฯ

ข้อ 28 โรงเรียนต้องมีสวนและที่ถ่ายปัสสาวะถูกต้องตามลักษณะสุขาภิบาลให้พอแก่จำนวนนักเรียน คิดเฉลี่ย 100 คนต่ออย่างละ 3 ที่ ตั้งอยู่ในที่มิดชิด ไม่ห่างไกลจากโรงเรียนเกินไป แบ่งแยกเป็นชายและหญิง

หมวด 5

ครูประจำภาค

ข้อ 29 การตั้งและถอนครูประจำภาคต้องเป็นไปตามระเบียบการของกระทรวงธรรมการที่ได้กำหนดไว้

ข้อ 30 ครูประจำภาคต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- (ก) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- (ข) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อรังหรือเป็นโรคติดต่อที่ร้ายแรง
- (ค) ไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดี มีความประพฤติเรียบร้อย และมีนิสัยเหมาะสมแก่การเป็นครู
- (ง) ไม่เป็นผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษา เว้นแต่ความผิดฐานลหุโทษหรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท
- (จ) ไม่เป็นผู้ที่เคยถูกไล่ออกจากราชการ หรือถูกไล่ออกจากหน้าที่การงาน

ข้อ 31 ครูประจำภาคต้องมีวิทยฐานะและอายุ ดังนี้

1. ครูใหญ่

- (ก) ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี บริบูรณ์ และ
- (ข) ต้องเป็นผู้ได้รับประกาศนียบัตรครู หรือเป็นผู้สอบไล่ได้ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของ

กระทรวงธรรมการ หรือเป็นผู้มีวิทยฐานะอันรัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่ากัน
เท่ากัน และเคยได้ทำหน้าที่ครูมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี หรือเป็นผู้ที่มี
ความรู้ต่ำกว่าที่กำหนด แต่ได้ทำหน้าที่มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี แสดงความ
สามารถต่อหน้าที่เป็นอย่างดี ซึ่งกรรมการอำเภอรับรองว่าสมควรเป็นครูใหญ่ได้

2. ครูน้อย

- (ก) ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี บริบูรณ์ และ
- (ข) ต้องเป็นผู้สอบไล่ได้ประกาศนียบัตรครู หรือสอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ 3 ของ
กระทรวงธรรมการ หรือเป็นผู้มีวิทยฐานะอันรัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่ากันแต่
ถ้าในเขตท้องที่ใด การศึกษามัธยมต้นยังไม่แพร่หลาย ก็ให้คณะกรรมการจังหวัด
มีอำนาจกำหนดวิทยฐานะของครูน้อยเพียงสอบไล่ได้ไม่ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

สำหรับครูสอนเฉพาะวิชาอาชีพ ไม่จำเป็นต้องมีวิทยฐานะดังกล่าวไว้ในวันแรกก่อน แต่ต้องมีความรู้
ความสามารถในวิชาอาชีพที่ตนจะต้องสอนนั้น

หมวด 6

การตั้งกรรมการศึกษา

ข้อ 32 ในตั้งกรรมการศึกษาตามความในมาตรา 38 ให้ใช้แบบ ป.28

หมวด 7

โรงเรียนเทศบาล

ข้อ 33 บรรดากฎหมายทั้งหลายในหมวด 4, 5, 9 และ 10 แห่งกฎนี้ ให้นำมาใช้บังคับสำหรับ
โรงเรียนเทศบาลโดยอนุโลม และให้อยู่ภายในบังคับดังต่อไปนี้ด้วย

- (ก) กำหนดการหยุดภาคเรียนของโรงเรียนเทศบาลนั้น ให้คณะกรรมการแห่ง
เทศบาลเป็นผู้พิจารณา และขออนุมัติจากคณะกรรมการจังหวัดให้เหมาะสมแก่
ท้องถิ่นนั้น
- (ข) ในรอบสัปดาห์หนึ่ง โรงเรียนเทศบาลจะเลือกวันใดเป็นวันหยุดก็ได้ ด้วยความ
เห็นชอบของ คณะเทศมนตรีแห่ง เทศบาลนั้น

- (ค) โรงเรียนเทศบาลปรารอนจะหยุดเรียนแตกต่างไปจากวันเทศกาลและนักขัตฤกษ์ตามที่กระทรวงธรรมการกำหนดไว้แล้ว โดยเกี่ยวกับการศาสนาหรืออารอื่นใดก็ตามที่โรงเรียนจะขอหยุดเรียนจากคณะกรรมการจังหวัดก่อนไม่ทันเวลาที่ให้คณะกรรมการสั่งอนุญาตได้ แล้วรายงานให้คณะกรรมการจังหวัดทราบ
- (ง) ในกรณีที่จำเป็นหรือเป็นการด่วน ให้นายกเทศมนตรีสั่งปิดโรงเรียนเทศบาลได้เป็นพิเศษ ครั้งหนึ่ง ๆ ไม่เกิน 7 วัน แล้วรายงานให้ข้าหลวงประจำจังหวัดทราบ ถ้าเห็นว่าต้องหยุดนานกว่า 7 วัน ก็ให้นายกเทศมนตรีสั่งปิดโรงเรียนตามอำนาจไว้ก่อน แล้วรีบรายงานขออนุญาตจากข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นการด่วน
- (จ) โดยปกติโรงเรียนเทศบาลต้องสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาซึ่งกระทรวงธรรมการได้ประกาศใช้ แต่ถ้ามีเหตุเป็นพิเศษโดยคำนึงถึงความเหมาะสมแห่งท้องถิ่น คณะเทศมนตรีแห่งเทศบาลจะขออนุมัติใช้หลักสูตรอื่นที่รัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่ากันก็ได้
- (ฉ) ตารางสอนที่จะใช้ในโรงเรียนเทศบาลนั้น ให้นายกเทศมนตรีส่งไปขออนุมัติจากกรรมการจังหวัดก่อนจึงจะใช้ได้
- (ช) แบบเขียนต่าง ๆ ที่จะใช้ในโรงเรียนเทศบาลนั้น ให้เลือกใช้เฉพาะแบบเรียนที่กระทรวงธรรมการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียน ขึ้นใจจะใช้แบบเรียนใดบ้าง นั้น ให้นายกเทศมนตรีเทศบาลขออนุมัติจากกรรมการจังหวัดก่อน แต่ถ้าเป็นแบบเรียนอื่นนอกจากที่กระทรวงธรรมการอนุญาตให้ใช้ได้ ในโรงเรียน จะกองได้รับอนุญาตจากกระทรวงธรรมการก่อน
- (ซ) เครื่องใช้ประกอบการสอนการเรียนในโรงเรียนเทศบาลในท้องถิ่นที่นับถือศาสนาใด อนุญาตให้มีเครื่องใช้ประกอบตามสมควรแก่ลัทธิศาสนานั้น ๆ ได้

ข้อ 34 ให้นายกเทศมนตรีทำทะเบียนดังต่อไปนี้

- (ก) ทะเบียนโรงเรียนเทศบาล ตามแบบ ป.43
- (ข) ทะเบียนครูเทศบาล ตามแบบ ป.44
- (ค) ทะเบียนสารวัตรศึกษา ตามแบบ ป.45
- (ง) ทะเบียนพัสดุเคลื่อนที่ไม่ได้ของโรงเรียน ตามแบบ ป.47

ข้อ 35 รายงานประจำปีแสดงกิจการของโรงเรียนเทศบาล ให้ใช้แบบ ป.29 และให้ยื่นต่อข้าหลวงประจำจังหวัดภายในเดือนพฤษภาคมของปีต่อไป

หมวด 8

โรงเรียนราษฎร์

ก. การรับเด็กที่มีอายุในเขตบังคับ

ข้อ 36 โรงเรียนราษฎร์ใดต้องการรับเด็กที่มีอายุในเขตบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 เข้าเรียนในโรงเรียน ให้ผู้จัดการโรงเรียนทำเรื่องราวขออนุญาตข้าหลวงประจำจังหวัดตามแบบ ป.30

ข้อ 37 ในกรณีที่ผู้จัดการโรงเรียนราษฎร์ร้องขออนุญาตรับเด็กที่มีอายุในเขตบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 เมื่อข้าหลวงประจำจังหวัดเห็นสมควรและถูกต้องตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 กับกฎกระทรวงธรรมการแล้ว ให้รายงานขอรับความเห็นชอบจากรัฐมนตรี เมื่อได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีแล้ว จึงให้ออกใบอนุญาตตามแบบ ป.31

เมื่อได้รับคำร้องขอตามความในวรรคก่อน ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดสอบสวนตามกฎกระทรวงธรรมการซึ่งออกตามความในมาตรา 46(2) ว่าด้วยเรื่องครู ภาคเรียน เวลาเรียนหลักสูตร การสอน หนังสือ เครื่องใช้ในการเรียน ระเบียบ การปกครองโรงเรียน การหยุดทำการสอนชั่วคราว เพราะเหตุจำเป็นใด ๆ ความสะดวกและการสุขาภิบาลแห่งสถานที่ของโรงเรียน

ข้อ 38 ใบอนุญาตจะออกให้ไว้เป็นสำคัญตลอดเวลาที่โรงเรียนราษฎร์นั้นปฏิบัติตามความในมาตรา 16 และ 18 และกฎกระทรวงซึ่งออกตามความในมาตรา 46(2) ว่าด้วยเรื่องครู ภาคเรียน เวลาเรียน หลักสูตร การสอน หนังสือ เครื่องใช้ในการเรียน ระเบียบการปกครองโรงเรียน การหยุดทำการสอนชั่วคราวเพราะเหตุจำเป็นใด ๆ ความสมควรและการสุขาภิบาลแห่งสถานที่และโรงเรียน

ข. หลักสูตร

ข้อ 39 โรงเรียนราษฎร์ซึ่งรับเด็กที่มีอายุในเขตบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 เข้าเรียนในโรงเรียน ต้องสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงธรรมการ

ซึ่งได้ประกาศให้ใช้ นอกจากจะได้รับอนุมัติให้สอนตามหลักสูตรอื่นที่รัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่ากัน

ค. ครู

ข้อ 40 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนราษฎร์ ครูโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งจะรับเด็กที่มีอายุในเขตบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 นั้น ต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อ 30 แห่งกฎนี้ด้วย

ข้อ 41 จำนวนครูประจำชั้นต้องมีให้เพียงพอแก่นักเรียน

ง. ภาคเรียน การสอน หนังสือ ฯลฯ

ข้อ 42 ในเรื่องภาคเรียน วันหยุด การสอน หนังสือ เครื่องใช้ในการเรียน ความสมควรและการสุขาภิบาลแห่งสถานที่ของโรงเรียนนั้น ให้ผู้จัดการโรงเรียนและครูใหญ่ปฏิบัติ อนุโลมตามที่บังคับไว้ในหมวด 4 แห่งกฎนี้ และให้อยู่ภายในบังคับดังต่อไปนี้ด้วย

- (ก) การหยุดภาคเรียนสำหรับโรงเรียนราษฎร์ในปีหนึ่งนั้น จะแบ่งเป็นสองภาคหรือสามภาคก็ได้ และผ่อนผันให้หยุดได้ไม่น้อยกว่า 30 วัน แต่ต้องไม่เกิน 90 วัน
- (ข) ในรอบสัปดาห์หนึ่งจะหยุดการเล่าเรียนวันหนึ่งหรือมากกว่านั้นก็ได้ด้วย อนุมัติของคณะกรรมการจังหวัด ทั้งนี้โดยถือกำหนดอัตราเวลาเรียนว่าต้องไม่น้อยกว่าอัตราเวลาเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงธรรมการ หรือตามหลักสูตรอื่นที่รัฐมนตรีอนุมัติให้เทียบเท่ากันได้
- (ค) โรงเรียนราษฎร์ปรารณจะหยุดเรียนแตกต่างไปจากวันเทศกาลและนักขัตฤกษ์ตามที่กระทรวงธรรมการกำหนดไว้แล้วโดยเกี่ยวกับการศาสนา หรือการอื่นใดก็ดี ต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการจังหวัดก่อน แล้วจึงจะสั่งให้โรงเรียนปฏิบัติได้
- (ง) เครื่องใช้ประกอบการสอน การเรียน ในโรงเรียนราษฎร์ที่นับถือศาสนาใด อนุญาตให้มีเครื่องใช้ประกอบตามลัทธิศาสนานั้น ๆ ได้

จ. การหยุดทำการสอนชั่วคราวเพราะเหตุจำเป็น

ข้อ 43 เมื่อโรงเรียนราษฎร์ต้องหยุดทำการสอนชั่วคราวเพราะเหตุจำเป็น เช่น มีโรคระบาดร้ายแรง หรืออุทกภัย เป็นต้น ให้ผู้จัดการโรงเรียนสั่งหยุดได้ครั้งหนึ่ง ๆ ไม่เกิน 7 วัน แล้วให้รายงานชี้แจงเหตุผลให้นายอำเภอทราบ ถ้าจะหยุดนานเกินกว่า 7 วัน ให้ผู้จัดการโรงเรียนทำเรื่องรាយขึ้นต่อนายอำเภอขออนุญาตข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นการด่วน

เมื่อปรากฏภายหลังว่า เหตุอันตรายหรือความจำเป็นผ่านพ้นไปแล้ว ผู้จัดการโรงเรียนหรือนายอำเภอจะสั่งเปิดโรงเรียนก่อนกำหนดให้เปิดตามคำสั่งเดิมก็ได้

หมวด 9

सारวัตรศึกษา

ข้อ 44 การตั้งและการดอนसारวัตรศึกษา ต้องเป็นไปตามระเบียบการของกระทรวงธรรมการ ที่ได้กำหนดไว้

ก. คุณสมบัติและวิพยฐานะ

ข้อ 45 สारวัตรศึกษาต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- (ก) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- (ข) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อรัง หรือโรคติดต่อที่ร้ายแรง
- (ค) ไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดี มีความประพฤติเรียบร้อย
- (ง) ไม่เป็นผู้ที่เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษา เว้นแต่ความผิดฐานลหุโทษ หรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท
- (จ) ไม่เป็นผู้ที่เคยถูกไล่ออกจากราชการ หรือถูกไล่ออกจากหน้าที่การงาน
- (ฉ) เป็นผู้ที่มีความชำนาญในท้องถิ่นและกว้างขวางในท้องถิ่นนั้น

ข้อ 46 สारวัตรศึกษาจะต้องมีวิพยฐานะและอายุดังนี้

- (ก) ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์และ
- (ข) ต้องเป็นผู้ที่สอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ 3 ของกระทรวงธรรมการเป็นอย่างต่ำ หรือมีวิพยฐานะอันรัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่ากัน แต่ถ้านในเขตท้องที่ใด การศึกษามัธยมต้นยังไม่แพร่หลาย ก็ให้คณะกรรมการจังหวัดมีอำนาจกำหนด

วิทยฐานะของข้าราชการศึกษาลงเพียงสอบไล่ได้ไม่ว่าจะชั้นประถมปีที่ 4

ข. การตั้งข้าราชการศึกษา

ข้อ 47 ใบตั้งข้าราชการตามความในมาตรา 47 ให้ใช้แบบ ป.32

ค. หน้าที่ของข้าราชการศึกษา

ข้อ 48 ใบแจ้งความของข้าราชการให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กให้จัดส่งเด็กเข้าเรียนตามความในมาตรา 49(1) ให้ใช้แบบ ป.33

ข้อ 49 ถ้าบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กไม่ปฏิบัติตามแจ้งความของข้าราชการดังกล่าวแล้วในข้อ 48 ให้ข้าราชการรายงานต่อนายอำเภอตามความในมาตรา 49(1) ตามแบบ ป.34

ข้อ 50 ใบแจ้งความของข้าราชการให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กจัดส่งเด็กเข้าเรียน เมื่อเด็กขาดเรียนตามความในมาตรา 49(2) ให้ใช้แบบ ป.35

ข้อ 51 ถ้าบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กไม่ปฏิบัติตามแจ้งความของข้าราชการดังกล่าวแล้วในข้อ 50 ให้ข้าราชการรายงานต่อนายอำเภอตามความในมาตรา 49(2) ตามแบบ ป.36

ข้อ 52 (ก) ใบแจ้งความของนายอำเภอให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กที่ปรากฏว่ายังมีได้เรียนอยู่ในโรงเรียน ส่งเด็กเข้าเรียนตามความในมาตรา 14 ให้ใช้แบบ ป.37

(ข) ใบแจ้งความของนายอำเภอให้ส่งเด็กที่ขาดเรียนเข้าเรียนตามเดิมตามความในมาตรา 14 ให้ใช้แบบ ป.38

ข้อ 53 ใบแจ้งความของข้าราชการให้เด็กได้เรียนตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 ตามความในมาตรา 49(3) ให้ใช้แบบ ป.39

ข้อ 54 ถ้าผู้ใช้เด็กไม่ปฏิบัติตามแจ้งความของข้าราชการดังกล่าวแล้วในข้อ 53 ให้ข้าราชการรายงานต่อนายอำเภอ ตามความในมาตรา 49(3) ตามแบบ ป.40

ข้อ 55 ใบแจ้งความของนายอำเภอให้ผู้ใช้เด็กจัดการให้เด็กได้เรียนตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 ตามความในมาตรา 13 ให้ใช้แบบ ป.41

หมวด 10

เบ็ดเตล็ด

ข้อ 56 ใบสมัครของครูโรงเรียนประชาบาลหรือสภารัตริศึกษา ซึ่งจะต้งยื่นเมื่อสมัครเข้ารับตำแหน่ง ให้ใช้แบบ ป.42

ข้อ 57 ให้กรรมการอำเภอ กรรมการจังหวัดทำทะเบียนต่อไปนี้

(ก) ทะเบียนโรงเรียนประชาบาล ตามแบบ ป.43

(ข) ทะเบียนครูประชาบาล ตามแบบ ป.44

(ค) ทะเบียนสภารัตริศึกษา ตามแบบ ป.45

(ง) ทะเบียนกรรมการศึกษา ตามแบบ ป.46

(จ) ทะเบียนพัสดุเคลื่อนที่ไม่ได้ของโรงเรียนประชาบาล ตามแบบ ป.47

ข้อ 58 ให้ครูใหญ่โรงเรียนประชาบาลหรือเทศบาลจัดทำทะเบียนพัสดุเคลื่อนที่ไม่ได้ของโรงเรียนไว้เป็นหลักฐาน 2 ชุด ตามแบบ ป.48 ชุดหนึ่งเก็บรักษาไว้ที่โรงเรียนอีกชุดหนึ่งส่งเก็บรักษาไว้ที่อำเภอหรือเทศบาลแล้วแต่กรณี และจะต้องตรวจตราแก้ไขให้ถูกต้องตามความจริงอยู่เสมอ

ข้อ 59 ใบรับเงินหรือสิ่งของให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

(ก) ใบรับเงินในการบำรุงโรงเรียนประชาบาลที่ประชาชนตั้ง ให้ใช้แบบ ป.49

(ข) ใบรับเงินบำรุงศึกษาประชาบาล ให้ใช้แบบ ป.50

(ค) ใบรับสิ่งของบำรุงศึกษาประชาบาล ให้ใช้แบบ ป.51

ข้อ 60 กฎข้อ 31 และ 46 ไม่ใช้อย่างกับแก่ผู้ที่เป็นครูประชาบาลหรือสภารัตริศึกษาอยู่แล้วในวันประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับลงวันที่ 1 มกราคม พุทธศักราช 2478

ข้อ 61 แบบ ป.ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ นั้น ให้ใช้ตามแบบท้ายกฎนี้

กฎให้ไว้ ณ วันที่ 10 พฤษภาคม พุทธศักราช 2480

สุคนธ์วิเทศาการ

สั่งราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ

สรุปมาตราบางมาตราของพระราชบัญญัติประถมศึกษา

ที่น่าสนใจเป็นพิเศษ

- มาตรา 5 พนักงานเจ้าหน้าที่โดยตำแหน่ง
- มาตรา 6 อายุเด็กในเกณฑ์บังคับ
- มาตรา 8 การบังคับการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
- มาตรา 9 การยกเว้นจากการเรียนในโรงเรียน
- มาตรา 10 การผ่อนผัน (ปีหนึ่งไม่เกิน 2 เดือน)
- มาตรา 11 การยกเว้นเด็กที่มีลักษณะพิเศษ
- มาตรา 12 เคื่อนที่ประกาศ-รับแจ้งความตามรายการสำรวจเด็ก
- มาตรา 13 นายอำเภอแจ้งความให้ส่งเด็กที่สำรวจได้เข้าเรียนตามแบบ ป.4
- มาตรา 14 แจ้งให้เด็กเข้าเรียนตาม ป.4 แล้ว หรือเด็กขาดเรียนเดือนหนึ่งเกิน 7 วัน ให้แจ้งอีกครั้งหนึ่ง
- มาตรา 15 เมื่อผู้ปกครองขอย้ายเด็ก เป็นลายลักษณ์อักษร นายอำเภอมีอำนาจส่งย้ายได้
- มาตรา 16 ครูใหญ่ต้องจัดให้มีทะเบียน, บัญชีเรียกชื่อ สมุดหมายเหตุรายวัน
- มาตรา 17 อำนาจในการเข้าตรวจสอบโรงเรียนของพนักงานเจ้าหน้าที่
- มาตรา 18 การสอบไล่ประโยคประถมศึกษา ให้พนักงานเจ้าหน้าที่กระทรวงธรรมการ เป็นผู้สอบและให้สอบไล่ทุกวิชาแห่งหลักสูตรประถมศึกษา
- มาตรา 31 อำนาจของนายอำเภอในการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษา
- มาตรา 33 ให้นายอำเภอเป็นผู้จัดการโรงเรียน ศึกษาธิการอำเภอเป็นผู้ช่วยโดยตำแหน่ง
- มาตรา 39 หน้าที่ของกรมการศึกษา
- มาตรา 40 ห้องดินใดมีฐานะเป็นเทศบาล ให้โอนโรงเรียนประชาบาลให้เทศบาล
- มาตรา 41 ให้เทศบาลมีหน้าที่จัดตั้ง และดำรงโรงเรียนประถมศึกษา
- มาตรา 42 การจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการศึกษาของเทศบาล
- มาตรา 43 หน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการศึกษา (เทศบาล)
- มาตรา 44 การออกเทศบัญญัติในกิจการบริหารโรงเรียน
- มาตรา 45 การมอบอำนาจให้เทศบาลจัดการตามมาตรา 9, 10, 11, 12, 13, 14 และ 15

- มาตรา 46 การรับเด็กที่มีอายุในเขตบังคับของโรงเรียนราษฎร์ ต้องได้รับอนุญาตจาก
ผู้ว่าราชการจังหวัดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี
- มาตรา 47 อำนาจการตั้งและถอนสารวัตรศึกษา
- มาตรา 49 หน้าที่ของสารวัตรศึกษา
- มาตรา 50 โทษของการไม่แจ้งความตามรายการสำรวจเด็ก
- มาตรา 51 ไม่ปฏิบัติตามแจ้งความของนายอำเภอต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500 บาท
- มาตรา 52 ถ้ายังขัดขึ้นต้องเพิ่มโทษอีก
- มาตรา 53 การฟ้องร้องผู้กระทำความผิดให้ทำต่อเมื่อเจ้าพนักงานร้องขอ

บันทึก การสรุปมาตราบางมาตราของพระราชบัญญัติประถมศึกษาไว้ มีประโยชน์ในการที่จะค้นมาตรา
ต่าง ๆ และช่วยให้จดจำมาตราและใจความสำคัญของมาตราได้ง่ายขึ้น

พระราชกฤษฎีกา

มอบอำนาจบางอย่างตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาให้แก่เทศบาล

พุทธศักราช 2479

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ 20 สิงหาคม พุทธศักราช 2479)

เจ้าพระยามรราช

พล อ. เจ้าพระยาพิชเชนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 18 มิถุนายน พุทธศักราช 2479

เป็นปีที่ 3 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เห็นสมควรมอบอำนาจบางอย่างตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ให้แก่เทศบาล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
ตามความในมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 จึงให้ตราพระราชกฤษฎีกา
ขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกฤษฎีกานี้ให้เรียกว่า "พระราชกฤษฎีกามอบอำนาจบางอย่างตาม
พระราชบัญญัติประถมศึกษาให้แก่เทศบาล พุทธศักราช 2479"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชกฤษฎีกานี้ ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ท้องถิ่นใดมีฐานะเป็นเทศบาลแล้ว มอบให้เทศบาลนั้น ๆ มีอำนาจจัดการตาม
มาตรา 9, 10, 11, 12, 13, 14 และ 15 แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 ได้

มาตรา 4 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตาม
พระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พ.อ. พลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

(57 ร.จ. 274 ตอนที่ 18 ลงวันที่ 28 มิถุนายน 2479)

ประกาศกระทรวงธรรมการ

เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 56 แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 ให้ผู้มีตำแหน่งดังต่อไปนี้เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อปฏิบัติการตามมาตรา 55 แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478

1. นายอำเภอ
 2. ปลัดกิ่งอำเภอ
- ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศมา ณ วันที่ 15 มีนาคม พุทธศักราช 2482

สินธุ์ สงครามชัย

รัฐมนตรี

(57 ร.จ. 47 ตอนที่ 2 (แผนกราชกิจจา ๑) ลงวันที่ 2 เมษายน 2483)

การปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา

1. งานเกี่ยวกับการรับแจ้งความสำรวจเด็ก

1.1 ภายในเดือนมิถุนายนทุกปี อำเภอดำเนินการคัดรายชื่อเด็กที่มีอายุจะเข้าเกณฑ์บังคับ
จาก ท.ร. 14 (ตามแบบท้ายข้อ 1.1) เพื่อบังคับเข้าเรียนในเขตอำเภอของตนในปีการศึกษาถัดไป
บัญชีรายชื่อเด็กตาม ท.ร. 14 ที่มีอายุจะเข้าเกณฑ์บังคับ ใน พ.ศ..... หมู่ที่.....

ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

สำรวจวันที่..... เดือน..... พ.ศ..... ถึงวันที่.... เดือน.....

พ.ศ.....

เลขที่	ชื่อ	วัน เดือน ปีเกิด	บิดามารดา	ผู้ปกครอง	บ้านเลขที่	หมายเหตุ

(ลงชื่อ)

ผู้สำรวจ

(

)

(ตำแหน่ง)

1.2 อำเภอยกขอยกเลิกข้อ 1.1 ส่งจังหวัดภายในเดือนสิงหาคม

1.3 อำเภอส่งบัญชีรายชื่อตามข้อ 1.1 ให้โรงเรียนภายในเดือนสิงหาคม เพื่อตรวจสอบ
เตรียมการไว้ หากมีข้อบกพร่องต่าง ๆ เช่น เด็กไม่มีชื่อใน ท.ร. 14 แต่มีตัวอยู่หรือมีชื่อใน ท.ร. 14
แต่ไม่มีตัวอยู่ หรือชื่อสกุล วัน เดือน ปี เกิด คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ก็ให้ผู้ปกครองจัดการ
ขอแก้ไขใหม่ให้ถูกต้อง ให้โรงเรียนลงลงในบัญชีรายชื่อให้เป็นปัจจุบันแล้วรายงานให้อำเภอทราบด้วย

1.4 ภายในเดือนพฤศจิกายนทุกปี อำเภอดำเนินการดังนี้

1.4.1 แต่งตั้งเจ้าพนักงานรับแจ้งความสำรวจเด็ก (แต่งตั้งจากครูและหรือกำนัน
ผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น ๆ) เพื่อทำหน้าที่รับแจ้งความสำรวจเด็กในระหว่างเดือนมกราคม ถึง กุมภาพันธ์
ของทุกปี

1.4.2 จัดกรอกข้อความลงในแบบ ป.1 และจัดทำประกาศต่าง ๆ ตาม

ข้อ 1.5 ให้เสร็จเรียบร้อย

1.5 ภายในเดือนธันวาคม และมกราคม ทุกปี ให้อำเภอประกาศ ตามแบบ ป.1 แล้วจัดส่งไปให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และโรงเรียนต่าง ๆ ภายในเขตอำเภอของตนเพื่อประกาศให้ผู้ปกครองทราบโดยทั่วกัน

นอกจากประกาศตามแบบ ป.1 เพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ควรดำเนินการโฆษณาโดยวิธีอื่น ๆ อีกเช่น

1.5.1 ประกาศโฆษณาด้วยข้อความสั้น ๆ (ตามตัวอย่างท้ายข้อ 1.5.1) โดยทำเป็นแผ่นป้ายโปสเตอร์ และใบปลิวติดไว้ที่ชุมชน เรือนต์ รดยนต์ประจำทาง ฯลฯ

(ตัวอย่าง)

ประกาศ

ให้ผู้ปกครองของเด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8 (เกิด พ.ศ..... ปี) ไปแจ้งความตามรายการสำรวจเด็กต่อเจ้าพนักงาน เพื่อให้เข้าเรียนตามกฎหมาย ณ โรงเรียนในตำบลที่หาที่ตั้งภูมิลำเนาอยู่ ตั้งแต่วันที่..... เดือน..... พ.ศ..... ถึงวันที่..... เดือน..... พ.ศ..... ตามวัน เวลาราชการ หากผู้ใดละเลยไม่ไปแจ้งความตามกำหนดมีความผิดถูกปรับไม่เกิน 100 บาท

อนึ่ง สำหรับเด็กที่อยู่ในเขตซึ่งยังมิได้เกิดก่อน พ.ศ..... แต่ผู้ปกครองยังไม่เคยแจ้งความตามรายการสำรวจเด็กก็ต้องไปแจ้งความด้วย.

ที่ทำการศึกษาธิการอำเภอ.....

1.5.2 ขอความร่วมมือจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการมัสยิด เจ้าอาวาสผู้นำทางศาสนา และโรงเรียนต่าง ๆ ให้ช่วยประกาศโฆษณาและชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบโดยทั่วกัน

1.5.3 ขอความร่วมมือจากหน่วยราชการ องค์การ โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ ให้ช่วยประกาศโฆษณา โดยส่งแบบ ป.1 และใบประกาศโฆษณาตาม ข้อ 1.5.1 ไปด้วย

1.5.4 จัดทำบันทึกประกาศโฆษณาส่งไปลงหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ เพื่อขอความร่วมมือให้ช่วยประกาศโฆษณา

โดยเฉพาะการโฆษณาทางวิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ในบางท้องถิ่น ถ้าเห็นความจำเป็นจะประกาศโฆษณาเป็นภาษาท้องถิ่นก็ได้

1.5.5 ใช้เครื่องขยายเสียงประกาศโฆษณาโดยยานพาหนะ เรือยนต์ รถยนต์ ในระยะเวลาที่มีประกาศให้แจ้งความตามรายการสำรวจ เด็ก

1.5.6 ขอความร่วมมือทางโรงพยาบาลนครช่วยฉายแผ่นกระจกโฆษณา ในระยะเวลาที่มีประกาศให้แจ้งความตามรายการสำรวจ เด็ก

1.6 ให้เจ้าพนักงานตามข้อ 1.4.1 รับแจ้งความสำรวจเด็กลงในแบบ ป.2 ถ้ามีเด็กตกสำรวจหรือไม่มีชื่อใน ท.ร.14 ก็ให้รับแจ้งความสำรวจด้วย

1.7 เมื่อเจ้าพนักงานจกรายการสำรวจลงในแบบ ป.2 เสร็จแล้ว ให้คัดรายการลงในแบบ ป.3 และอำเภอลงแบบ ป.4 เพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองส่งเด็กนักเรียนในวันเปิดเรียนภาคต้นปีการศึกษาต่อไป

เมื่อเด็กเข้าเรียนแล้ว ให้กรอกรายการเพิ่มเติมในแบบ ป.3 ส่งอำเภอ 1 ชุด ภายในกำหนด 15 วัน นับแต่วันเปิดเรียนภาคต้น

1.8 ภายในวันที่ 15 มีนาคม ทุกปี ให้อำเภอจัดทำ ส.ค.2 ส่งจังหวัด

1.9 ในตำบลที่ประกาศขยายการศึกษาภาคบังคับถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ให้อำเภอส่งแบบ ป.4 ภายในเดือนเมษายน เพื่อให้ผู้ปกครองที่มีเด็กจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และอายุยังไม่พ้นเกณฑ์บังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ส่งเด็กเข้าเรียนในปีการศึกษาต่อไป

2. งานเกี่ยวกับการรับ - จำหน่ายเด็ก

2.1 การรับเด็กเข้าเรียนให้ดำเนินการดังนี้

2.1.1 เมื่อผู้ปกครองนำเด็กที่เกณฑ์เข้าเรียน (ตามแบบ ป.5) มามอบตัวให้โรงเรียนรับเข้าเรียน และลงทะเบียนนักเรียน บัญชีเรียกชื่อ แล้วลงรายการเพิ่มเติมในแบบ ป.3

2.1.2 กรณีที่มีเด็กในเกณฑ์บังคับย้ายมาจากโรงเรียนอื่น และมีหลักฐานการย้ายโดยสมบูรณ์ อำเภอก็แจ้งให้โรงเรียนรับเด็กคนนั้นเข้าเรียน (ตามแบบ ป.ศ.2)

2.1.3 กรณีที่มีเด็กในเกณฑ์บังคับย้ายมาจากที่อื่น โดยไม่มีหลักฐานให้โรงเรียนพิจารณารับเข้าเรียนไว้ก่อนแล้วจึงขออนุมัติต่ออำเภอ ให้นำอำเภอติดต่อแจ้งไปยังอำเภอภูมิลำเนาเดิมเพื่อให้ทราบว่า ได้จัดเด็กเข้าเรียนแล้ว

2.2 การติดตามเด็ก

2.2.1 กรณีเด็กย้ายที่เรียนให้โรงเรียนส่งคำร้องขอผู้ปกครอง (ตามแบบ ปส.1) เสนอให้อำเภอรพ. เมื่ออำเภอรพ.รับคำร้องแล้ว ถ้าปรากฏว่าย้ายสถานที่เรียนภายในอำเภอดีวกัน ให้แจ้งไปยังโรงเรียนที่เด็กจะเข้าเรียนต่อไป (ตามแบบ ปส.2) และแจ้งอนุญาตจำหน่ายไปยังโรงเรียนเดิม (ตามแบบ ปส.3) ถ้าย้ายไปอยู่ต่างอำเภอ หรือในเขตเทศบาล ให้แจ้งไปยังอำเภอหรือเทศบาลปลายทาง เพื่อบังคับให้เด็กเข้าเรียน (ตามแบบ ปส.4) กับแจ้งอนุญาตจำหน่ายไปยังโรงเรียนเดิม (ตามแบบ ปส.3)

2.2.2 กรณีเด็กฝากเรียนต่างอำเภอ ถ้าเป็นเด็กในอำเภอที่เด็กสังกัดอยู่ ขอฝากเรียนไปต่างอำเภอ ให้ผู้ปกครองยื่นคำร้อง (ตามแบบ ปส.1) ผ่านโรงเรียน (ในกรณีที่เด็กเข้าเรียนแล้ว) หรือยื่นคำร้องต่ออำเภอ (ในกรณีที่ยังไม่ส่งเด็กเข้าเรียน) ให้อำเภอแจ้งขอฝากเรียนไปต่างอำเภอ (ตามแบบ ปส.5) และแจ้งอนุญาตจำหน่ายไปยังโรงเรียนเดิม (ตามแบบ ปส.3)

สำหรับกรณีเด็กต่างอำเภอฝากเรียนมาให้อำเภอที่รับฝากแจ้งโรงเรียนในสังกัดรับเด็กเข้าเรียน (ตามแบบ ปส.2)

2.2.3 เพื่อให้การติดตามเด็กเข้าเรียนบังเกิดผลดี จะต้องมีการตอบรับเด็กเข้าเรียนระหว่างโรงเรียนกับอำเภอ (ตามแบบ ปส.7 ก.) และอำเภอกับต่างอำเภอ (ตามแบบ ปส.7 ข.) ทุกครั้ง

2.2.4 กรณีที่ผู้ปกครองเด็กไม่นำเด็กเข้าเรียนตามข้อ 2.1 โรงเรียนต้องรายงานให้อำเภอรพ. เพื่อดำเนินการติดตามต่อไป

2.2.5 กรณีเด็กขาดเรียนในเดือนหนึ่งเกิน 7 วัน ให้โรงเรียนรับรายงานให้อำเภอรพ. และให้อำเภอดำเนินการ ป.38 ไปทันที (ถ้าสามารถทำได้ อำเภอจะลงชื่อประทับตราในแบบ ป.38 ไว้ล่วงหน้าแล้วส่งไปไว้ที่โรงเรียนก็ได้)

2.2.6 กรณีเด็กตกสำรวจ ให้โรงเรียนสอดส่องภายในเขตโรงเรียนของคนอยู่เสมอ ถ้าปรากฏว่ามีเด็กในเขตตกสำรวจ ให้รับรายงานอำเภอ เพื่อพิจารณาดำเนินการให้ส่งเด็กเข้าเรียนต่อไป

2.2.7 กรณีเด็กได้รับการขกเว้นหรือผ่อนผัน ให้ทางโรงเรียนส่งต่ออยู่เสมอ เมื่อเด็กพ้นสภาพอันควรแก่การขกเว้นหรือผ่อนผันแล้ว ให้รับรายงานอำเภอพร้อมด้วยหลักฐานเพื่อพิจารณาถอนการขกเว้นหรือผ่อนผันตามแบบ ป.18 หรือ ป.20

2.3 การผ่อนผัน

การผ่อนผันเด็กตามมาตรา 10 ผู้ปกครองต้องยื่นคำร้องตามแบบ ป.10 ครูใหญ่ต้องทำหนังสือเสนอความเห็นต่อนายอำเภอ นายอำเภอส่งผ่อนผันตามแบบ ป.11 และรายงานผู้ว่าราชการจังหวัดตามแบบ ป.12 กับแจ้งให้โรงเรียนทราบตามแบบ ป.13 ถัดจากการผ่อนผัน นายอำเภอจะต้องแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ ตามแบบ ป.20 และแจ้งให้โรงเรียนทราบตามแบบ ป.21 โรงเรียนต้องรับเข้าเรียนต่อไป

การผ่อนผันนี้ โรงเรียนไม่ต้องจำหน่ายเด็กออกจากทะเบียนนักเรียนบัญชีเรียกชื่อเพียงแต่ลงหมายเหตุไว้ในบัญชีเรียกชื่อว่าได้รับการผ่อนผันตั้งแต่วันที่ เดือน ปีใด ถึงวันที่ เดือน ปีใด อำเภอต้องทำทะเบียนไว้ด้วย

2.4 การขกเว้น

2.4.1 การขกเว้นตามมาตรา 9 ผู้ปกครองต้องยื่นคำร้องตามแบบ ป.6 โรงเรียนต้องทำหนังสือเสนอความเห็นต่อนายอำเภอ เพื่อสอบสวนตามกฎหมายกระทรวง ข้อ 6. โดยออกใบขกเว้นตามแบบ ป.7 รายงานผู้ว่าราชการจังหวัดตามแบบ ป.8 กับแจ้งโรงเรียนตามแบบ ป.9 นายอำเภอส่งใบแจ้งความให้ส่งเด็กเข้าสอบปีละครั้งตามแบบ ป.15

2.4.2 การขกเว้นเด็กตามมาตรา 11 ผู้ปกครองต้องยื่นคำร้องต่อนายอำเภอ นายอำเภอออกใบขกเว้นตามแบบ ป.14 รายงานผู้ว่าราชการจังหวัดตามแบบ ป.8 กับแจ้งโรงเรียนตามแบบ ป.9 ครูใหญ่ต้องจำหน่ายเด็กออกจากโรงเรียนกรณีถอนการขกเว้นตามมาตรา 9 และมาตรา 11 นายอำเภอแจ้งผู้ปกครองตามแบบ ป.18 แจ้งโรงเรียนตามแบบ ป.19 โรงเรียนต้องรับเข้าเรียนตามเดิม

2.5 การลงรายการต่าง ๆ ในแบบ ป.3

ในกรณีรับและจำหน่ายเด็กก็ดี เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรายการต่าง ๆ ก็ดี ต้องจัดทำ ป.3 ให้เป็นปัจจุบันเสมอ

ปัญหาและแนวปฏิบัติบางประการในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา

ปัญหา	แนวปฏิบัติ
1. ผู้ปกครองบางคนย้ายภูมิลำเนา และนำเด็กติดตามไปด้วย แต่ไม่ได้แจ้งรายการย้ายให้เจ้าหน้าที่ต้นทางทราบ และไม่ทราบว่า ย้ายไปอยู่ที่ใด จึงเป็นเหตุทำให้ - จำนวนเด็กขาดเรียนในบัญชีเรียกชื่อ มากขึ้น เสียสถิติการมาเรียนของเด็กในโรงเรียน - ยุ่งยากลำบากในการติดตามให้เด็กมาเข้าเรียน - ไม่ทราบว่าผู้ปกครองนำเด็กไปเข้าเรียน ที่อื่นหรือไม่ ทั้งเป็นช่องทางให้ผู้ปกครองฉ้อโอกาสไม่ส่งเด็กเข้าเรียนด้วย	1.1 ควรขอความร่วมมือ ให้ฝ่าย ปกครองท้องถิ่นได้ดำเนินการแจ้งย้ายเข้าออกให้เป็นไปตามกฎหมายโดยเคร่งครัด และให้ช่วยแนะนำชี้แจงให้ประชาชนได้ทราบความสำคัญของการศึกษาตามโอกาส 1.2 ชี้แจงโดยวิธีต่าง ๆ ให้ผู้ปกครองเห็นประโยชน์ของการศึกษา และความสำคัญในการแจ้งย้ายภูมิลำเนา 1.3 ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ทะเบียนราษฎร ให้ช่วยสอบถามในเมื่อมีผู้มาแจ้งความย้ายภูมิลำเนาว่า มีเด็กในปกครองกำลังอยู่ในเกณฑ์เล่าเรียนหนังสือบ้างหรือไม่ ถ้ามีก็ขอให้แนะนำให้แจ้งย้ายสถานที่เล่าเรียนของเด็กให้ถูกต้อง 1.4 ขอให้โรงเรียนช่วยชี้แจงแนะนำนักเรียนและผู้ปกครองให้ทราบถึงความจำเป็น และการปฏิบัติเกี่ยวกับการแจ้งย้าย
2. ผู้ปกครองมักทวงงเหนี่ยวเด็กในปกครองของตนไว้ช่วยเหลืองานอาชีพ จึงทำให้เด็กมาเรียนไม่สม่ำเสมอและต้องเรียนซ้ำชั้น	2.1 ชี้แจง ให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาและอนาคตของเด็ก 2.2 ขอความร่วมมือจากฝ่าย ปกครองช่วยแนะนำตักเตือนผู้ปกครองให้ส่งเด็กเข้าเล่าเรียน 2.3 ให้อุทธรณ์หรือสารวัตรศึกษาคำเนินการเร่งรัดให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนโดยสม่ำเสมอ

ปัญหา	แนวปฏิบัติ
3. การขออนุญาตจำหน่ายนักเรียนด้วยเหตุต่าง ๆ บางแห่งผู้ปกครองยื่นคำร้องต่ออำเภอโดยตรง บางแห่งยื่นคำร้องผ่านโรงเรียน เป็นการปฏิบัติไม่เหมือนกัน	เพื่อให้ปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน ควรให้ผู้ปกครองยื่นคำร้องผ่านโรงเรียนขึ้นไปตามลำดับ (เฉพาะกรณีเด็กเข้าเรียนอยู่ในโรงเรียนแล้ว)
4. ผู้ปกครองตามชนบทส่วนมากไม่ค่อยสนใจที่จะปฏิบัติตามประกาศแจ้งความตามรายการสำรวจเด็ก เป็นเหตุให้ผู้ปกครองไม่ไปแจ้งความตามกำหนดและเด็กตกสำรวจ	ในระยะเวลาที่มีการสำรวจเด็ก นอกจากเจ้าพนักงานจะรับแจ้งความที่โรงเรียนระยะหนึ่งแล้ว ถ้าสามารถทำได้ ควรจะออกไปทำการรับแจ้งความตามบ้านต่าง ๆ ในเขตโรงเรียนของตนด้วย
5. เด็กขาดเรียน เกิดผลเสียหายแก่การเรียนทำให้เด็กช้าขึ้น และเรียนไม่จบชั้นตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติประถมศึกษา	5.1 เมื่อเด็กขาดเรียน ในโอกาสแรกควรให้ครูประจำชั้นสนใจสอบถามติดตามอย่างจริงจัง 5.2 แนะนำโรงเรียนให้จัดหัวหน้านักเรียนแบ่งหน้าที่เป็นสาย ๆ เพื่อช่วยดูแลชักชวนเด็กให้มาโรงเรียน 5.3 ขอความร่วมมือจาก ฝ่ายปกครองช่วยแนะนำผู้ปกครองให้สนใจ ควบคุมเด็กให้มาโรงเรียน 5.4 ขอความร่วมมือจากกำนันผู้ใหญ่บ้านให้ช่วยตักเตือนติดตาม 5.5 ให้โรงเรียนค้นคว้าหาสาเหตุแห่งการขาดเรียน แล้วพิจารณาแก้ไขตามสาเหตุนั้น ๆ 5.6 ให้โรงเรียนติดต่อกับผู้ปกครองอยู่เสมอในเรื่องการเรียนและความประพฤติของเด็ก

คู่มือปฏิบัติเกี่ยวกับ เด็ก ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา

ในยุคนปัจจุบันนี้ ปรากฏว่าการจัดการศึกษาได้เจริญก้าวหน้ากว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก ประชาชนตื่นตัวและให้ความสนใจต่อการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาอย่างยิ่งการจัดการศึกษาภาคบังคับได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นพิเศษ แต่ก่อนนี้การเกณฑ์เด็กเข้าศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนเป็นไปแบบบังคับ แต่ปัจจุบันนี้ผู้ปกครองส่วนมากได้นำเด็กไปเข้าโรงเรียนตั้งแต่อายุเข้าเกณฑ์บังคับเสียอีกถึงกับโรงเรียนบางแห่งต้องประสบกับปัญหาสถานที่เรียนไม่พอให้เด็กเข้าศึกษาเล่าเรียนก็มี

ถึงแม้ว่าปัญหาการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา จะลดความสำคัญลงไปกว่าเดิมแล้วก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่ามีผู้ปฏิบัติผิดกฎหมายหรือปฏิบัติไม่บังเกิดผลดีเท่าที่ควรทั้งขณะนี้ พระราชบัญญัติประถมศึกษาก็ยังคง เป็นกฎหมายใช้บังคับอยู่ยังมีข้อพึงปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ อีกหลายอย่าง ฉะนั้น ผู้ปกครอง ผู้บริหารการศึกษา เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา และครู จึงควรทราบแนวและวิธีปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โปรดจำไว้ว่าถ้าปฏิบัติผิดกฎหมายแล้ว จะปฏิเสธว่า ไม่รู้หรือไม่ทราบไม่ได้เป็นอันขาด ฉะนั้นทางที่ดี ควรศึกษาให้เข้าใจจริง ๆ จะได้รับประโยชน์อย่างแน่นอน

1. หัวข้อคำแนะนำผู้ปกครองเพื่อถือเป็นแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับเรื่องการแจ้งความสำรวงเด็กเข้าเรียน

1.1 เมื่อเด็กเกิด ผู้ปกครองต้องไปแจ้งเกิดตอกำนันในท้องที่ที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ หรือแจ้งต่อเทศบาลแล้วแต่กรณี เมื่อแจ้งเกิดแล้วต้องเก็บหลักฐานสูติบัตร (ใบเกิด) ไว้ให้ดีที่สุด ระวังอย่าให้หลักฐานสูญหายเป็นอันขาด และต้องสะดวกต่อการค้นหา อย่าให้เกิดการหลงลืมได้ง่าย

1.2 แจ้งรายการลงในทะเบียนบ้านให้ถูกต้องเรียบร้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการเขียนชื่อตัว ชื่อสกุลและวันเดือนปีเกิด เป็นสิ่งสำคัญมากต้องตรวจสอบให้ถูกต้องจริง ๆ

1.3 ตามกฎหมายได้ระบุไว้ว่า เด็กจะมีอายุเข้าเกณฑ์บังคับ คือเด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8 และรู้ว่าการนับอายุปีนั้น ไม่ได้นับแบบติดอายุบริบูรณ์ แต่นับตามปี พ.ศ. และนับเป็นปี ๆ แม้ว่าในปีเกิดเด็กจะมีอายุได้เพียง 1 วัน ก็นับเป็น 1 ปี และในปีปัจจุบันแม้จะยังไม่สิ้นปีก็นับเป็นย่างเข้าอีก 1 ปี เช่นเดียวกัน

ตัวอย่าง เด็กชายมงคล เกิดวันที่ 31 ธันวาคม 2506 นับอายุย่างเข้าปีที่ 8 ได้ดังนี้
 ปี พ.ศ. 2506 นับได้ ปีที่ 1 (ทั้ง ๆ ที่เกิดได้เพียงวันเดียว)
 ปี พ.ศ. 2507 นับได้ ปีที่ 2
 ปี พ.ศ. 2508 นับได้ ปีที่ 3
 ปี พ.ศ. 2509 นับได้ ปีที่ 4
 ปี พ.ศ. 2510 นับได้ ปีที่ 5
 ปี พ.ศ. 2511 นับได้ ปีที่ 6
 ปี พ.ศ. 2512 นับได้ ปีที่ 7
 ปี พ.ศ. 2513 นับได้ ปีที่ 8

ซึ่งเท่ากับเด็กชายมงคล มีอายุเข้าเกณฑ์บังคับใน พ.ศ. 2513 ด้านนับอายุเต็มบริบูรณ์ จนถึงสิ้นเดือนมกราคม 2513 เด็กชายมงคลจะมีอายุเพียง 6 ปี 1 เดือน 1 วัน เท่านั้น

เมื่อทราบวิธีนับอายุเข้าเกณฑ์บังคับตามวิธีดังกล่าวแล้วนี้ ก็ควรลองพิจารณาบุตรหลานของตนดูว่า คนใดมีอายุเข้าเกณฑ์บังคับ พ.ศ. ใด แล้วจดไว้ในสมุดบันทึกเพื่อกันลืม

1.4 ตามกฎหมาย อำเภอรหรือเทศบาลจะได้ประกาศและรับแจ้งความตามรายการสำรวจเด็ก ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กทราบในเดือนธันวาคมและเดือนมกราคมทุกรอบปี เจ้าหน้าที่สำรวจเด็กจะทำการรับแจ้งความตามรายการสำรวจเด็ก ๗ ที่ว่าการอำเภอโรงเรียนประชาบาลเทศบาลในท้องถิ่นต่าง ๆ เด็กที่ผู้ปกครองได้แจ้งความตามรายการสำรวจเด็กแล้วนี้ จะมีสิทธิเข้าเล่าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาภายในเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นระยะเปิดเรียนภาคต้นในปีเดียวกัน

1.5 ถ้าผู้ปกครองคนใดมีเด็กเข้าเกณฑ์บังคับที่จะต้องเข้าเรียนตามกฎหมายแล้วไม่ได้ไปแจ้งความตามรายการสำรวจเด็กตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ เมื่อถึงคราวเปิดเรียนภาคต้นเด็กผู้นั้นจะไม่มีสิทธิในการเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จนกว่าจะได้ไปแจ้งความตามรายการสำรวจเด็กเสียก่อน

ผู้ปกครองคนใดไม่แจ้งความสำรวจเด็กตามกำหนด ถือว่าเป็นผู้มีความผิดตามมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา จะต้องถูกปรับเป็นการลงโทษและจะแก้ตัวว่าไม่รู้ ไม่ทราบ คิตราชการพิเศษ ฯลฯ ไม่ได้ทั้งสิ้น เพราะกฎหมายได้เขียนไว้ว่า "บิดามารดาหรือผู้ปกครองคนใดไม่แจ้งความตามรายการสำรวจเด็กตามมาตรา 12 ผู้นั้นมีความผิดให้ปรับไม่เกิน 100 บาท"

1.6 มีผู้ปกครองหลายรายที่ฝากเด็กเข้าเรียนก่อนอายุเข้าเกณฑ์บังคับ และเมื่อเด็กมีอายุเข้าเกณฑ์บังคับก็มีได้ไปแจ้งความตามรายการสำรวจเด็ก โดยเข้าใจเอาเองว่าบุตรหลานของตนได้เข้าเรียนอยู่ในโรงเรียนแล้ว ตนไม่ได้มีเจตนาหลีกเลี่ยงแต่อย่างใดหรือบางรายก็เข้าใจว่าครูคงจะเป็นผู้แจ้งให้แทน จึงถือว่าไม่ต้องไปแจ้งความตามรายการสำรวจเด็ก การเข้าใจตามทำนองที่กล่าวมาแล้วนี้ ถือว่าเป็นการเข้าใจผิด ที่ถูกเป็นหน้าที่ของบิดาหรือผู้ปกครองโดยตรงที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายในเมื่อเด็กมีอายุเข้าเกณฑ์บังคับแล้ว ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของครู

1.7 ในการแจ้งความตามรายการสำรวจเด็ก เจ้าหน้าที่ผู้รับแจ้งความจะเรียกหลักฐานสูติบัตรหรือทะเบียนบ้านมาประกอบการพิจารณาด้วย และตอนที่เขียนรายการลงไปหลักฐานรับแจ้งความ (ป.2) จะไต่สอบถามผู้ปกครองให้ทราบแน่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับตัวสะกดการันต์และวันเดือนปีเกิดถือว่าสำคัญมาก สำหรับ วัน เดือน ปีเกิด ถือตามหลักฐานสูติบัตรเป็นสำคัญอันคับหนึ่ง ถ้าไม่มีสูติบัตรจึงถือตามหลักฐานทะเบียนบ้าน

1.8 เมื่อผู้ปกครองได้แจ้งความตามรายการสำรวจเด็กตามกฎหมายแล้ว ต้องเก็บหลักฐานเอกสารต่าง ๆ ไว้ให้ดีเพื่อเป็นหลักฐานยืนยัน พอถึงวันเปิดเรียนภาคต้นก็ควรรับนำเด็กไปส่งให้เข้าเรียนในโรงเรียนโดยไม่ชักช้า ถ้าผู้ปกครองคนใดชักช้าไม่ส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียน ประถมศึกษา มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท และถ้าเคยต้องโทษมาแล้วยังชักช้าอีกจะต้องถูกระวางโทษเพิ่มขึ้นคือ จำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าจะมีกรณีย้ายหรือฝากเรียนต่างอำเภอ ควรติดต่อแจ้งทางอำเภอเพื่อจัดทำเรื่องราวต่าง ๆ ให้เสร็จล่วงหน้าก่อนวันเปิดเรียนภาคต้น จะได้ส่งเด็กให้ไปเข้าเรียนได้ทันในวันเปิดเรียนภาคต้นโดยไม่ต้องเสียเวลาในการติดต่อกับอำเภอในขณะที่โรงเรียนเปิดภาคเรียนแล้ว

2. แนวปฏิบัติเมื่อส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียน

2.1 เกี่ยวกับการขาดเรียนของเด็ก เมื่อผู้ปกครองได้ส่งเด็กไปเข้าเรียนในโรงเรียนแล้วต้องสนใจและเอาใจใส่ในเรื่องการเล่าเรียนของเด็กตลอดเวลา อย่าให้เด็กขาดเรียนโดยไม่จำเป็น และถ้าเกิดมีความจำเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งจะต้องให้เด็กหยุดการเรียน เช่น มีการเจ็บป่วย หรือมีกิจธุระสำคัญ ๆ อื่น ๆ ก็ต้องแจ้งขออนุญาตจากทางโรงเรียนก่อนจึงจะเป็นการปฏิบัติที่ชอบ

ตามมาตรา 8(2) แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษาได้ระบุไว้ว่า "เด็กต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจริง ๆ เดือนหนึ่งไม่ขาดเรียนเกินเจ็ดวัน โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร"

ถ้าผู้ปกครองเด็กสนใจสมัครเรียน ถือว่ามีความผิด ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท และถ้าเคยต้องโทษมาแล้วยังสมัครอีก จะต้องถูกระวางโทษเพิ่มขึ้น คือ จำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

เพื่อเป็นการสรุปซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ขอเสนอแนะหัวข้อที่ผู้ปกครองควรทราบและปฏิบัติดังต่อไปนี้

- ก. เมื่อส่งเด็กเข้าเรียนแล้ว ต้องสนใจและเอาใจใส่อยู่เสมอ ไม่ปล่อยปละละเลย
- ข. ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ อย่าให้เด็กหยุดเรียน อย่าตามใจเด็กในเรื่องการขอหยุดเรียน เพราะจะเป็นการรบกวนครูผู้สอน อย่าทำลายอนาคตเด็กโดยการใช้ให้ช่วยทำงานบ้านทั้ง ๆ ที่ผู้ปกครองยังมีทางที่จะแก้ไขโดยไม่ต้องให้เด็กหยุดเรียน
- ค. ถ้ามีความจำเป็นที่จะต้องให้เด็กหยุดเรียน ผู้ปกครองต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผน เช่น ต้องแจ้งขออนุญาตต่อทางโรงเรียนก่อน หรือในบางกรณีถ้าจำเป็นต้องให้เด็กหยุดการเรียนเป็นเวลานาน (ไม่เกิน 2 เดือน) ก็ต้องยื่นคำร้องขอผ่อนผันต่อทางอำเภอตามกฎหมาย (ใช้แบบ ป.10)
- ง. ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนด้วยดี ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันอยู่เสมอ เพื่อจะได้ทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียนของเด็ก

2.2 การยื่นคำร้องก่อนนายอำเภอ เมื่อผู้ปกครองมีความจำเป็นจะต้องติดต่อกับทางอำเภอในเรื่องเกี่ยวกับเด็กในเกณฑ์บังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา เช่น การขออนุญาตฝากเรียนต่างอำเภอ ขอดอนเด็กฝากเรียน ขอยกเว้นหรือขอผ่อนผันการเรียน ขอย้ายสถานที่เรียน และขอจำหน่ายเด็กออกจากโรงเรียนต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้ปกครองจะต้องยื่นคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรโดยยื่นผ่านโรงเรียนและหรือศึกษาธิการอำเภอ

แบบ ปศ.ต่าง ๆ

ในการประชุมอบรมศึกษาธิการอำเภอทั่วประเทศ พ.ศ. 2507 ที่ประชุมได้พิจารณาเห็นสมควรใช้แบบพิมพ์ ปศ. ในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ซึ่งคณะกรรมการจัดทำหนังสือคู่มือศึกษาธิการอำเภอ ได้นำเสนอกระทรวงศึกษาธิการเพื่อพิจารณาให้ใช้เป็นแบบพิมพ์ของราชการต่อไป มีแบบ ปศ.ต่าง ๆ รวม 10 แบบ ดังต่อไปนี้

(หมายเหตุ แบบ ป.ต่าง ๆ เป็นแบบพิมพ์ตามกฎหมาย แบบพิมพ์เหล่านี้ทางราชการ
ได้พิมพ์แจกให้ไว้ ณ ที่ทำการศึกษาธิการอำเภอทุกแห่งโดยครบถ้วนอยู่แล้ว การปฏิบัติงานตามแบบ
ป.ต่าง ๆ ไม่เหมือนกับการปฏิบัติงานตามแบบ ป.ศ. ต่าง ๆ เพราะมีแบบฟอร์มต่างกัน)

แบบคำร้องของผู้ปกครอง

ป.ศ. 1

เขียนที่

วันที่

เดือน

พ.ศ.

ข้าพเจ้า

อายุ

ปี

สัญชาติ

เชื้อชาติ

ศาสนา

อยู่บ้านเลขที่

หมู่ที่

ถนน

ตำบล

อำเภอ

จังหวัด

ขอขึ้นคำร้องต่อนายอำเภอ

ดั่งมีข้อความต่อไปนี้

ด้วยข้าพเจ้ามีความประสงค์ขอ

เด็ก

เกิดวันที่

เดือน

พ.ศ.

นักเรียนโรงเรียน

กำลังเรียนชั้น

มีเวลาเรียน

เวลา

บุตรนาย

นาง

ซึ่งเป็นเด็กที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของข้าพเจ้า และอยู่ในความปกครองของข้าพเจ้า

เพราะ

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาอนุญาต

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ)

ผู้ยื่นคำร้อง

เสนอ นายอำเภอ

ได้ตรวจพิจารณาข้อความตามคำร้องฉบับนี้แล้ว เห็นว่า

(ลงชื่อ)

ตำแหน่ง

(ลงชื่อ)

นายอำเภอ

แบบหนังสือ "ให้รับเด็กเข้าเรียน"

(กรท)

ปศ.2

ที่ / ที่ว่าการอำเภอ

เรื่อง ให้รับเด็กเข้าเรียน

เรียน ครูใหญ่โรงเรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย

ให้โรงเรียนรับเด็ก

เกิดวันที่

เดือน พ.ศ. เดิมอยู่โรงเรียน

กำลังเรียนชั้น มีเวลาเรียน เวลา บุตรนาย

นาง อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่

ถนน ตำบล อำเภอ

จังหวัด เข้าเล่าเรียนในโรงเรียน เมื่อรับไว้แล้วแต่ เมื่อใด ชันใด

เลขประจำตัวเท่าใด หรือชั้ของอย่างใด แจ้งให้อำเภอทราบด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นาย))

นายอำเภอ

ที่ทำการศึกษาธิการอำเภอ

บันทึกเกี่ยวกับการใช้แบบ ปศ.1

1. การทำคำร้องใด ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติให้เป็นไปตามความในพระราชบัญญัติ ประถมศึกษาได้รับการยกเว้นไม่ต้องปิดอากรแสตมป์
2. การยื่นคำร้องต้องยื่นก่อนนายอำเภอท้องที่ ที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ โดยยื่นผ่าน ศึกษาธิการอำเภอในกรณีที่เด็กยังไม่เข้าเรียน หรือยื่นผ่านโรงเรียนในกรณีที่ เด็กเข้าเรียนแล้ว เพื่อความสะดวกควรมีตัวอย่างการเขียนคำร้องกรณีต่าง ๆ แสดงไว้ให้ดู

บันทึกเกี่ยวกับการใช้แบบ ปศ.2

1. โดยปกติโรงเรียนจะรับเด็กในเกณฑ์บังคับเข้าเรียนได้ต่อเมื่ออำเภอเจ้าสังกัด ได้มีหนังสือราชการสั่งให้รับเด็กเข้าเรียนเท่านั้น เว้นแต่กรณีจำเป็น เช่น เด็ก อพยพย้ายมาจากที่อื่นแล้วไม่มีหลักฐานการย้ายมาด้วย อาจพิจารณารับเข้าเรียน ไว้ก่อนแล้วขออนุมัติต่ออำเภอภายหลังก็ได้
2. เด็กที่ใหโรงเรียนรับเข้าเรียนตามแบบพิมพ์ ปศ.2 นี้ อาจเป็นเด็กที่ย้ายโรงเรียน ในเขตอำเภอเดียวกันหรือย้ายภูมิลำเนาจากต่างอำเภอ หรือต่างอำเภอฝากเรียน มาก็ได้
3. โดยปกติรายละเอียดเกี่ยวกับการกำหนดชั้นเรียนของเด็ก ให้ถือตามหลักฐานใบสุทธิ หรือสมุดรายงานประจำตัวนักเรียน หรือบัตรย้ายโรงเรียน แต่ถ้าไม่มีหลักฐาน เอกสารต่าง ๆ ดังกล่าวนี ก็ให้ถือตามที่ปรากฏมีอยู่ในหนังสือราชการของต่างอำเภอ

แบบหนังสือ "ให้จำหน่ายเด็กนักเรียน"

(ครูท)

ปศ.3

ที่ /

ที่ว่าการอำเภอ

เรื่อง ให้จำหน่ายเด็กนักเรียน

เรียน ครูใหญ่โรงเรียน

อ้างถึง

ให้โรงเรียนจำหน่ายเด็ก

เกิดวันที่

เดือน พ.ศ. บุตร นาย

นาง อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่

ถนน ตำบล อำเภอ

จังหวัด ออกจากทะเบียนนักเรียนด้วยเหตุ

ขอแสดงความนับถือ

(.....)

นายอำเภอ

ที่ทำการศึกษาธิการอำเภอ

บันทึกเกี่ยวกับการใช้แบบ ปศ.3

โรงเรียนจะทำการจำหน่ายเด็กในเกณฑ์บังคับออกจากทะเบียนนักเรียนได้ ก็ต่อเมื่อนายอำเภอเจ้าสังกัดได้สั่งให้จำหน่ายเท่านั้น โรงเรียนจะทำการจำหน่ายเด็กในเกณฑ์บังคับโดยพลการไม่ได้

หมายเหตุ การจำหน่ายเด็กมี 2 อย่าง คือ

1. จำหน่ายไม่ขาด ได้แก่การย้ายไปเรียนที่อื่น เช่น การย้ายสถานที่เรียนในเขตอำเภอเดียวกัน หรือย้ายภูมิลำเนาไปเรียนที่อื่น หรือฝากเรียนไปต่างอำเภอ การจำหน่ายตามข้อ 1 นี้ เด็กยังต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาต่อไปอีก
2. จำหน่ายขาด ได้แก่การจำหน่ายเพราะอยู่พ้นเกณฑ์บังคับ หรือได้รับการยกเว้นตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา หรือเรียนจบชั้นประโยคประถมศึกษา หรือถึงแก่กรรม

แบบหนังสือ "เด็กในเกณฑ์บังคับย้ายภูมิลำเนา"

(ครุฑ)

ปศ.4

ที่ / ที่ว่าการอำเภอ

เรื่อง เด็กในเกณฑ์บังคับย้ายภูมิลำเนา

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย

ด้วยเด็ก เกิดวันที่ เดือน

พ.ศ. นักเรียนโรงเรียน

กำลังเรียนชั้น มีเวลาเรียน เวลา

บุตรนาย นาง

เป็นเด็กในเกณฑ์บังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ได้ย้ายภูมิลำเนามาอยู่ในความปกครอง

ของ อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่

ถนน ตำบล อำเภอ

จังหวัด ผู้ปกครองมีความประสงค์จะให้เด็ก

เข้าเรียนที่โรงเรียน ในท้องที่อำเภอนี้

ขอให้โรงเรียนจัดให้เด็กได้เข้าเรียนต่อไป เมื่อเด็กได้เข้าเรียนแล้ว เมื่อใด ขึ้นใด เลขประจำตัว

เท่าใด หรือชื่อก่อนอย่างไร โปรดแจ้งให้ทราบด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(.....)

นายอำเภอ

ที่ทำการศึกษาธิการอำเภอ

แบบหนังสือ"ฝากเด็กในเกณฑ์บังคับมาเข้าเรียน"

(ครุฑ)

ปศ.5

ที่ /

ที่ว่าการอำเภอ.....

เรื่อง ฝากเด็กในเกณฑ์บังคับ เข้าเรียน

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย

ด้วย ผู้ปกครองเด็ก

มีความประสงค์ขอฝากเด็กให้เข้าเรียนในโรงเรียน

อำเภอ จังหวัด

ฉะนั้น จึงได้ส่งเด็ก เกิดวันที่

เดือน พ.ศ. นักเรียนโรงเรียน

กำลังเรียนชั้น มีเวลาเรียน เวลา บุตรนาย

นาง อยู่ในความปกครองของ

อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ถนน ตำบล

อำเภอ จังหวัด มาฝากเรียน ขอให้โรงเรียนจัดเข้า

เข้าเรียนต่อไป เมื่อเด็กได้เข้าเรียนแล้ว เมื่อใด ขึ้นใด เลขประจำตัวเท่าใด หรือชดช้อย

อย่างไร โปรดแจ้งให้ทราบด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(.....)

นายอำเภอ.....

ที่ทำการศึกษานิเทศการอำเภอ

บันทึกเกี่ยวกับการใช้แบบ ปศ.4 - ปศ.5

1. การที่อำเภอจะออกหนังสือเรื่อง "เด็กในเกณฑ์บังคับย้ายภูมิลำเนา" ตามแบบ ปศ.4 จะต้องเป็นกรณีที่ผู้ปกครองได้ย้ายภูมิลำเนาของเด็กไปอยู่ต่างอำเภอจริง ๆ ไม่ใช่เป็นการฝากเรียนไปต่างอำเภอโดยไม่ได้อาศัยภูมิลำเนาไปด้วย
2. การที่อำเภอจะออกหนังสือ "ฝากเด็กในเกณฑ์บังคับมาเข้าเรียน" ตามแบบ ปศ.5 จะต้องเป็นกรณีที่ผู้ปกครองไม่ได้ย้ายภูมิลำเนาของเด็กไปอยู่ต่างอำเภอ เป็นการฝากเรียนไปต่างอำเภอโดยเด็กยังคงมีภูมิลำเนาอยู่ที่เดิม
3. ปรากฏว่า เคยมีอำเภอบางแห่งใช้ชื่อเรื่องหนังสือไม่ชัดเจน ทำให้เป็นปัญหาและไม่สะดวกในทางปฏิบัติ เช่นใช้ชื่อว่า "เรื่อง ส่งเด็กในเกณฑ์บังคับมาเข้าเรียน" ซึ่งอาจจะวินิจฉัยว่าเด็กย้ายภูมิลำเนามาก็ได้ หรืออาจจะวินิจฉัยว่าฝากเด็กมาเข้าเรียน โดยมีภูมิลำเนาที่เดิมก็ได้ เพื่อขจัดปัญหาควรใช้ชื่อเรื่องในหนังสือให้ถูกต้องชัดเจนจะดีกว่า
4. หลักฐานเกี่ยวกับการเรียนของเด็ก ทางโรงเรียนจะดูได้จากใบสุทธิหรือสมุดรายงานประจำตัวนักเรียน หรือบัตรขายโรงเรียน ฉะนั้นหนังสือติดต่อกันระหว่างอำเภอ (ทั้งแบบ ปศ.4-ปศ.5) ถ้าปรากฏว่ามีหลักฐานดังกล่าวแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องกรอกรายการเกี่ยวกับการเรียนของเด็กไว้ก็ได้

แบบหนังสือ "ขอถอนเด็กฝากเรียน"

(กรท)

ปศ.6

ที่ / ที่ว่าการอำเภอ

เรื่อง ขอถอนเด็กฝากเรียน

เรียน

อ้างถึง หนังสืออำเภอ ที่ / ลงวันที่

ตามที่อำเภอ

ได้ขอฝากเด็ก

เกิดวันที่ เดือน พ.ศ. บุตรนาย

นาง ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ถนน

ตำบล อำเภอ จังหวัด มาเข้าเรียน

ที่โรงเรียน อำเภอ

จังหวัด นั้น

บัดนี้ผู้ปกครองได้ยื่นคำร้องขอถอนเด็ก

จากการฝากเรียน ณ โรงเรียน อำเภอ

จังหวัด โดยเหตุ

ขอท่านได้สั่งทางโรงเรียนให้จำหน่ายเด็ก ออกจากทะเบียนนักเรียน

ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(.....)

นายอำเภอ

ที่ทำการศึกษาธิการอำเภอ

บันทึกเกี่ยวกับการใช้แบบ ปศ.6

1. ตามปกติ หนังสือที่อ้างถึงมักจะไม่ได้ระบุเลขที่และวันเดือนปีในหนังสือ
ทั้งนี้ เป็นเพราะค้นหาหลักฐานไม่พบ ที่ถูกต้องจะระบุไว้ด้วย เรื่องนี้ถ้า
ได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการเก็บหนังสือให้เรียบร้อยเป็นปัจจุบัน ก็จะค้นหา
หนังสือที่อ้างถึงได้ถูกต้อง
2. การขอดอนเด็กฝากเรียนเป็นหน้าที่ของอำเภอที่เด็กมีภูมิลำเนาอยู่
เป็นผู้แจ้งหนังสือขอดอนตามคำร้องของผู้ปกครอง ส่วนอำเภอที่ถูก
ขอดอน เด็กนักเรียนมีหน้าที่เพียงแจ้งให้โรงเรียนในสังกัดของตน
จำหน่ายเด็กออกจากทะเบียนบัญชีของทางโรงเรียนเท่านั้น

หมายเหตุ การขอดอนเด็กฝากเรียนมี 2 อย่าง

- (1) ดอนโดยจำหน่ายไม่ขาด คือ เมื่อทางโรงเรียนเดิมจำหน่ายแล้ว เด็ก
ยังคงไปเรียนที่ในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งอื่นอีก
- (2) ดอนโดยจำหน่ายขาด เช่น ในกรณีของจำหน่ายโดยเหตุอาชญากรรมกับ
เป็นต้น

แบบหนังสือตอบรับ "การรับเด็กในเกณฑ์บังคับเข้าเรียน"

(กรท)

ปศ. 7 ก.

ที่ /

โรงเรียน

เรื่อง การรับเด็กในเกณฑ์บังคับเข้าเรียน

เรียน นายอำเภอหรือนายกเทศมนตรี

อ้างถึง หนังสืออำเภอที่ / ลงวันที่

ตามที่อำเภอได้สั่งให้โรงเรียนรับเด็ก

เกิดวันที่ เดือน พ.ศ. บุตรนาย

นาง เข้าเรียนในโรงเรียนนั้น

โรงเรียนได้รับเด็ก เข้าเรียนเรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่

เดือน พ.ศ. ในชั้นประถมศึกษาที่ เลขประจำตัว

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(.....)

ครูใหญ่โรงเรียน

บันทึกเกี่ยวกับการใช้แบบ ปศ. 7 ก.

1. แบบ ปศ. 7 ก. เป็นแบบตอบรับของโรงเรียนที่แจ้งไปยังอำเภอที่คนส่งกักอยู่
2. กรณีที่จะมีการตอบรับก็คือ ในเมื่ออำเภอได้ส่งหนังสือ "ให้รับเด็กเข้าเรียน" (ปศ. 2) ไปยังโรงเรียน
3. การตอบรับ "การรับเด็กในเกณฑ์บังคับเข้าเรียน" นี้ โดยปกติโรงเรียนต่าง ๆ มิได้ปฏิบัติตามอย่างจริงจัง จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองบางคน หลีกเลี่ยงไม่ส่งเด็กเข้าเรียน ฉะนั้นการใช้แบบ ปศ. 7 ก. จะช่วยแก้ปัญหา ดังกล่าวแล้วได้มาก
4. ข้อความใดที่ไม่ต้องการให้ชี้คมาทั้งเสีย เฉพาะช่องว่างที่เหลืออยู่ในตอนท้ายนั้นเอาไว้เขียนแจ้งในโอกาสที่โรงเรียนไม่สามารถรับเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้ปกครองไม่ยอมมาติดต่อ หรือหลีกเลี่ยงไม่ยอมส่งเด็กเข้าเรียนก็ได้

ถ้าโรงเรียนไม่ตอบรับให้อำเภอทราบในเวลาอันสมควร แสดงว่าโรงเรียนอาจจะยังมิได้รับหนังสือ "ให้รับเด็กเข้าเรียน" (ปศ. 2) จากอำเภอ อำเภอควรมีหนังสือสอบถามไปยังโรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริง และติดตามเด็กให้เข้าเรียนต่อไป

แบบหนังสือตอบรับ "การรับเด็กในเกณฑ์บังคับเข้าเรียน"

(ครูท)

ปศ.7ข.

ที่ /

ที่ว่าการอำเภอ

เรื่อง การรับเด็กในเกณฑ์บังคับเข้าเรียน

เรียน

อ้างถึง หนังสืออำเภอ ที่ / ลงวันที่

ตามที่อำเภอ ได้ เด็ก

เกิดวันที่ เดือน พ.ศ. บุตรนาย

นาง เพื่อให้เข้าเรียนในโรงเรียน

อำเภอ ขึ้น

อำเภอได้จัดส่งเด็ก เข้าเรียนที่โรงเรียน

เรียนร้อยแล้ว แต่วันที่ เดือน พ.ศ. ในชั้นประถมศึกษาที่

เลขประจำตัว

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(.....)

นายอำเภอ

ที่ทำการศึกษาธิการอำเภอ

บันทึกเกี่ยวกับการใช้แบบ ปศ.7 ข.

1. แบบ ปศ.8 ข. เป็นแบบตอบรับ ระหว่างอำเภอดิติดต่อกับต่างอำเภอ
2. กรณีที่จะมีการตอบรับก็อยู่ในเมื่อต่างอำเภอได้ส่งหนังสือ "เด็กในเกณฑ์ บังคับย้ายภูมิลำเนา" (ปศ.4) หรือ "ฝากเด็กในเกณฑ์บังคับมาเข้าเรียน" (ปศ.5)
3. การตอบรับ "การรับเด็กในเกณฑ์บังคับเข้าเรียน" โดยปกติ อำเภอต่าง ๆ มิได้ปฏิบัติตามอย่างจริงจัง จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองบางคนหลีกเลี่ยงไม่ส่งเด็กเข้าเรียน ฉะนั้นการใช้แบบ ปศ.7ข. โดยทั่วกัน จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวแล้วได้มาก
4. ข้อความใดที่ไม่ต้องการให้ชี้แจงเสีย โดยเฉพาะช่องว่างที่เหลืออยู่ในตอนท้ายนั้น เอาไว้เขียนแจ้งในโอกาสที่อำเภอที่รับเด็กไม่สามารถจัดส่งเด็กเข้าโรงเรียนได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้ปกครองไม่ยอมมาติดต่อ หรือหลีกเลี่ยงไม่ยอมส่งเด็กเข้าเรียนก็ได้ หากมีกรณีดังกล่าวนี้ อำเภอจะได้ติดต่อกันเพื่อทราบและเพื่อติดตามเด็กให้เข้าเรียนในโรงเรียนต่อไป
5. ข้อบกพร่องที่ปรากฏอยู่ทั่ว ๆ ไปในการปฏิบัติในขณะนี้ คือ อำเภอต่าง ๆ มักจะไม่ได้ตอบรับให้ทราบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีเครื่องมือเครื่องใช้ไม่เพียงพอ หรือไม่สะดวกต่อการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองหลีกเลี่ยงไม่ส่งเด็กเข้าเรียนเป็นจำนวนไม่น้อย และทางอำเภอก็คงไม่ทราบและไม่ได้ติดตามกันอย่างจริงจัง เพื่อขจัดปัญหานี้ ขอเสนอแนะให้ใช้แบบหนังสือตอบรับ "การรับเด็กในเกณฑ์บังคับเข้าเรียน" ตามแบบ ปศ.7 ข.

แบบหนังสือ

"ขออนุญาตจำหน่ายนักเรียนที่สอบไล่ได้ชั้นประโยคประถมศึกษา"

ปศ. 8

(กรรพ)

ที่ /

โรงเรียน

เรื่อง ขออนุญาตจำหน่ายนักเรียนที่สอบไล่ได้ชั้นประโยคประถมศึกษาตอน

เรื่อง นายอำเภอหรือนายกเทศมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย บัญชีรายชื่อนักเรียนที่ขอจำหน่าย 1 ชุด จำนวน แผ่น

ด้วยการสอบไล่นักเรียนชั้นประโยคประถมศึกษา ตอน

ประจำปีการศึกษา ของโรงเรียน ได้เสร็จสิ้นแล้ว

ปรากฏว่ามีนักเรียนสอบไล่ได้จำนวน คน จึงขออนุญาตจำหน่ายนักเรียนที่สอบไล่ได้ตาม

บัญชีรายชื่อที่ส่งมาพร้อมหนังสือนี้ ออกจากทะเบียนนักเรียนตั้งแต่วันที่ เดือน

พ.ศ. เป็นต้นไป

ขอแสดงความนับถือ

(.....)

ครูใหญ่โรงเรียน

(ใช้ควบคู่กับ ปต.8)

แผนที่

บัญชีรายชื่อนักเรียนที่ขอจำหน่ายด้วย เหตุสอบไล่ได้ชั้นประโยคประถมศึกษาตอน

ประจำปีการศึกษา

โรงเรียน อำเภอ จังหวัด

เลขที่	เลขประจำตัว	ชื่อนักเรียน	วัน เดือน ปีเกิด	ชื่อบิดา-มารดา	สอบไล่ได้ร้อยละ	หมายเหตุ

ได้ตรวจสอบถูกต้องแล้ว รวมขอจำหน่ายทั้งสิ้น คน
(.....)

ครูใหญ่โรงเรียน

บันทึกเกี่ยวกับการใช้แบบ ปต.8

1. ในปีการศึกษาหนึ่ง ๆ โรงเรียนจะขออนุญาตจำหน่ายนักเรียนที่สอบไล่ได้ ประโยคประถมศึกษาเพียงครั้งเดียว หลังจากทราบผลการสอบไล่แล้ว
2. การที่โรงเรียนประถมศึกษาจะจำหน่ายเด็กออกจากทะเบียน และบัญชีของ ทางโรงเรียนได้ จะต้องได้รับอนุญาตจากนายอำเภอที่โรงเรียนสังกัดอยู่ก่อน จึงจะจำหน่ายได้ เพื่อความสะดวกจึงขอแนะนำให้ใช้แบบ ปต.8

แบบหนังสือ

"อนุญาตให้จำหน่ายนักเรียนที่สอบไล่ได้ชั้นประโยคประถมศึกษา"

(ครุฑ)

ปศ.9

ที่ /

ที่ว่าการอำเภอ

เรื่อง อนุญาตให้จำหน่ายนักเรียนที่สอบไล่ได้ชั้นประโยคประถมศึกษาตอน

เรียน ครูใหญ่โรงเรียน

อ้างถึง หนังสือโรงเรียนที่ / ลงวันที่

ตามที่โรงเรียนได้ขออนุญาตจำหน่ายนักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาตอน

ประจำปีการศึกษา ความบัญชีรายชื่อเด็กที่ได้นำไปพร้อมกับหนังสือที่อ้างถึงนั้น

อำเภอพิจารณาแล้ว อนุญาตให้จำหน่ายได้

ขอแสดงความนับถือ

(นาย)

นายอำเภอ

ที่ทำการศึกษาธิการอำเภอ

บันทึกเกี่ยวกับการใช้แบบ ปศ.9

การสั่งให้โรงเรียนจำหน่ายเด็ก เนื่องจากเรียนจบชั้นประโยคประถมศึกษา ซึ่ง
 ในกรณีนี้ ปีหนึ่งมีการสั่งจำหน่ายเพียงครั้งเดียวเท่านั้น เมื่ออำเภอได้รับหนังสือขออนุญาต
 จำหน่ายนักเรียนที่สอบไล่ได้ประโยคประถมศึกษา (ปศ.8) จากโรงเรียนแล้วควรรีบแจ้งอนุญาต
 การจำหน่ายตามแบบ ปศ.9 ไปยังโรงเรียนโดยเร็ว

ข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานตาม พ.ร.บ. ประถมศึกษา

1. ไม่ได้ทำการสำรวจและจัดทำบัญชีรายชื่อเด็กที่มีอายุเข้าเกณฑ์บังคับ (ข้างเข้าปีที่ 8) ไว้ล่วงหน้า ก่อนที่จะประกาศรับแจ้งความตามรายการสำรวจเด็ก
2. การนับอายุเด็กในเกณฑ์บังคับตาม พ.ร.บ. ประถมศึกษา เจ้าหน้าที่บางคนยังเข้าใจคลาดเคลื่อน
3. การประกาศโฆษณาให้ผู้ปกครองเด็กทราบเรื่องการแจ้งความ ตามรายการสำรวจเด็กยังไม่ดีพอ
4. เข้าใจผิดในเรื่องกำหนดเดือนประกาศและรับแจ้งความ บางแห่งประกาศและรับแจ้งความในเดือนธันวาคม-มกราคม บางแห่งเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ (ที่ถูกคือเดือนธันวาคม-มกราคม)
5. ไม่เข้าใจวิธีปฏิบัติอย่างแท้จริง เช่น เด็กย้ายภูมิลำเนา แต่ตั้งเรื่องเป็น ขอฝากเด็กในเกณฑ์บังคับมาเข้าเรียนบ้าง หรือกรณีเด็กจากต่างอำเภอฝากเรียนมาเวลาจะขอย้าย อำเภอที่รับฝากเรียนไปจัดดำเนินการย้ายเองโดยไม่มีอำนาจหน้าที่บ้าง หรือให้ผู้ช่วยศึกษาธิการอำเภอลงชื่อแทนนายอำเภอบ้าง ฯลฯ
6. ใช้ข้อความในหนังสือไม่รัดกุม อ่านเข้าใจยาก หรือไม่ได้ความละเอียดพอ
7. การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ไม่สะดวกรวดเร็ว ทำให้ล่าช้าเสียเวลาทั้งเกี่ยวกับการงานด้านบริการผู้ปกครองและการส่งสถิติต่าง ๆ
8. ไม่สนใจในเรื่องการติดตามเด็กเข้าโรงเรียน เช่น ในกรณีการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนได้ไม่ครบถ้วนก็ปล่อยไป ไม่เร่งรัดติดตามให้อถึงขนาด หรือในกรณีที่ได้รับหนังสือจากต่างอำเภอส่งเด็ก ในเกณฑ์บังคับมาเข้าเรียนแล้วไม่ตอบรับให้ทราบ เป็นช่องทางให้ผู้ปกครองหลีกเลี่ยงกฎหมายได้ง่าย
9. ไม่จัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ ไว้ให้พร้อม ทำให้การปฏิบัติงานชุลลกลักไม่ราบรื่น

10. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานแทนกันไม่ได้ ทำให้ผู้มาติดต่อเสียเวลา
11. การจัดการแก่ผู้ปกครองที่มาติดต่อยังไม่เหมาะสม เช่น ไม่เตรียมแบบพิมพ์คำร้องไว้ให้พร้อม และไม่มีตัวอย่างการเขียนคำร้องแบบต่าง ๆ แสดงให้ดู บางรายผู้ปกครองเขียนหนังสือไม่ไฉนจริง ๆ ก็ไม่ช่วยเหลือตามสมควร
12. การเก็บเอกสารต่าง ๆ ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยทำให้หยิบใช้สอยไม่สะดวก

บันทึก ข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่ท่านนำมาเสนอไว้นี้ ผู้เรียบเรียงได้เคยประสบมา ตั้งแต่ครั้งดำรงตำแหน่งศึกษาธิการอำเภอเมืองนนทบุรี ซึ่งอาจมีข้อบกพร่องอื่น ๆ อีกก็ได้ ข้อบกพร่องต่าง ๆ เหล่านี้รวบรวมอยู่ในที่อำเภอเดียวกันทั้งหมด การที่ท่านนำมาเสนอไว้ให้ทราบ ก็เพื่อเป็นเครื่องเตือนให้พิจารณาถึงการปฏิบัติงานของเราว่า ยังมีข้อบกพร่องประการใดบ้าง จะได้หาทางปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้เป็นผลดียิ่งขึ้น

พระราชบัญญัติ
ประถมศึกษา (ฉบับที่ 5)
พ.ศ. 2521

.....

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2521
เป็นปีที่ 33 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ
ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยประถมศึกษา
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอม
ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้ชื่อว่า "พระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 5)
พ.ศ. 2521"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา
พุทธศักราช 2478 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505
และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา 6 เด็กทุกคนที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปด ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา
จนกว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่สิบห้า เว้นแต่เป็นผู้สอบได้ชั้นประถมศึกษาปีที่หก ตามหลักสูตรประถมศึกษา
ของกระทรวงศึกษาธิการหรือตามหลักสูตรอื่นที่รัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่า

แต่ถ้าในคำบาลีใด ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรบังคับให้เด็กเข้าเรียนเมื่อเด็กมี
อายุครบหกปีบริบูรณ์ หรือเมื่อเด็กมีอายุมากกว่านั้นแต่ต้องไม่เกินอายุครบแปดปีบริบูรณ์ ให้
ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจประกาศกำหนดอายุเพื่อบังคับเด็กเข้าเรียนได้

การนับอายุให้นับตามปฏิทิน"

มาตรา 4 ให้ยกเลิกความใน (2) ของมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา
พุทธศักราช 2478 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(2) เด็กที่อยู่ห่างจากโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนให้เปล่าเกินสามพันเมตรหรือที่ไม่สามารถจะไปถึงโรงเรียนด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ซึ่งไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้"

มาตรา 5 ถ้าในตำบลใดยังไม่พร้อมที่จะจัดการศึกษาภาคบังคับถึงชั้นประถมศึกษาปีที่หก ตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการหรือตามหลักสูตรอื่นที่รัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่า ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศผ่อนผันเป็นปี ๆ ไป และให้ถือว่าเด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ ในตำบลนั้นพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ แต่จะผ่อนผันหลังจากเวลาที่กำหนดไว้ เพื่อการจัดการศึกษา ภาคบังคับของแผนการศึกษาแห่งชาติ ตามประกาศให้ใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ไม่ได้

มาตรา 6 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากได้มีพระบรมราชโองการ ให้ใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 แทนแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับแรก พุทธศักราช 2503 และฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2512 ซึ่งตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ที่ได้เปลี่ยนแปลง ระบบการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเดิมแยกเป็นประโยคประถมศึกษาตอนต้น 4 ปี และประโยค ประถมศึกษาตอนปลาย 3 ปี มาเป็นการศึกษาระดับประถมศึกษาที่เป็นตอนเดียวตลอดโดยใช้เวลา เรียนประมาณ 6 ปี และได้เพิ่มเติมเรื่องกำหนดอายุเข้าเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับโดยให้กำหนด ขึ้นได้ตามความเหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น และความพร้อมของเด็กในแต่ละท้องถิ่นแต่ต้อง ไม่บังคับให้เข้าเรียนก่อนอายุครบหกปีบริบูรณ์ และไม่ช้ากว่าอายุครบแปดปีบริบูรณ์ด้วย นอกจากนั้น ได้แก้ไขข้อยกเว้นสำหรับเด็กซึ่งไม่ต้องเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เพราะเหตุระยะทางระหว่าง ที่อยู่ของเด็กกับโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ห่างไกลเกินไป โดยกำหนดระยะทางให้มีความยาวเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของการคมนาคมในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

คัตจากราชกิจจานุเบกษา เล่ม 95 ตอนที่ 40 ลงวันที่ 5 เมษายน 2521

นายประจวบ แสงอินทร์

หัวหน้ากองนิติการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

1. เหตุผลในการแก้ไขพระราชบัญญัติประถมศึกษา

เนื่องจากได้มีพระบรมราชโองการให้ใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 แทนแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับแรก พุทธศักราช 2503 และฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2512 ซึ่งตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ ได้เปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเดิมแยกเป็น ประโยคประถมศึกษาตอนต้น 4 ปี และประโยคประถมศึกษาตอนปลาย 3 ปี มาเป็นการศึกษาระดับ ประถมศึกษาที่เป็นตอนเดียวตลอด โดยใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี และได้เพิ่มเติมเรื่องการกำหนด อายุเข้าเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับโดยให้กำหนดขึ้นได้ตามความเหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น และความพร้อมของเด็กในแต่ละท้องถิ่น แต่ต้องไม่บังคับให้เข้าเรียนก่อนอายุครบหกปีบริบูรณ์ และ ไม่ช้ากว่าอายุครบแปดปีบริบูรณ์ด้วย นอกจากนี้ให้แก้ไขข้อยกเว้นสำหรับเด็กซึ่งไม่ต้องเรียนในโรงเรียน ประถมศึกษา เพราะเหตุระยะทางระหว่างที่อยู่ของเด็กกับโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ห่างไกลเกินไป โดยกำหนดระยะทางใหม่มีความยาวเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของการคมนาคมในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

2. กรรมการร่างพระราชบัญญัติ

ประกอบด้วยตัวแทนกระทรวงศึกษาธิการ ตัวแทนกระทรวงมหาดไทย และตัวแทน กรุงเทพมหานคร

3. ข้อที่แตกต่างออกไปของพระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับใหม่

- 3.1 เด็กต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา 6 ปี ตามระบบ 6:3:3
- 3.2 ผู้ว่าราชการจังหวัดจะประกาศบังคับให้เด็กเข้าเรียนเมื่อเด็กมีอายุครบหกปีบริบูรณ์ หรือมากกว่านั้น แต่ต้องไม่เกินอายุครบแปดปีบริบูรณ์ได้ ในตำบลที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควร
- 3.3 เพิ่มระยะทางยกเว้นเด็กจากการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจาก 2,000 เมตร เป็น 3,000 เมตร (ระยะทางตามเส้นทางคมนาคม)

3.4 ถือว่าขยายการศึกษาภาคบังคับถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกตำบล ถ้าตำบลใดยังไม่พร้อมที่จะจัดการศึกษาถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้ว่าราชการจังหวัดจะประกาศผ่อนผันเป็นปี ๆ ไป ให้ถือว่าเด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในตำบลนั้นพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ แต่จะผ่อนผันหลังจากระยะเวลาที่กำหนดไว้ เพื่อการจัดการศึกษาภาคบังคับของแผนการศึกษาแห่งชาติ ตามพระบรมราชโองการประกาศให้ใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ไม่ได้ (แต่ถ้ามีเหตุจำเป็น เช่น เกิดสงครามหรือภาวะทางเศรษฐกิจบังคับจนไม่สามารถจะจัดการศึกษาถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 จะใช้วิธีแก้ไขเพิ่มเติมแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ฉบับที่ 2 พ.ศ. ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520)

4. การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับใหม่

เมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับใหม่แล้ว ถือว่าเด็กทุกคนต้องเรียนจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่หก ผู้ว่าราชการจังหวัดจึงควรดำเนินการดังนี้

4.1 ประกาศให้ประชาชนในเขตจังหวัดทราบทั่วกัน โดยใช้สื่อมวลชนทุกสาขา

4.2 ประกาศผ่อนผันตำบลที่ยังไม่พร้อมที่จะจัดการศึกษาถึงชั้นประถมศึกษาปีที่หก

(ม.5) ตามแบบของกระทรวงศึกษาธิการ (ตามข้อตกลงของกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกรุงเทพมหานคร) การผ่อนผันนี้จะประกาศผ่อนผันเป็นปี ๆ ไป ถ้าปีต่อไปตำบลใดยังจะผ่อนผันอีก จะต้องประกาศระบุชื่อตำบลซ้ำอีก การประกาศผ่อนผันนี้จะกระทำได้เพียง 4 ครั้ง คือสำหรับปีการศึกษา 2521 - 2524 ในปีการศึกษา 2525 เด็กทุกคนจะไม่ได้รับการผ่อนผันอีกต่อไป ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามพระบรมราชโองการให้ใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520

4.3 ดำเนินการตามแผนที่กระทรวงมหาดไทยสั่งการไว้ตามหนังสือ ค่วนมาก ที่ มท.0727/ว.994 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2520 เรื่องการเตรียมการรับนักเรียนชั้น ป.5

4.4 กรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดจะเกณฑ์เด็กเข้าเรียน เมื่อเด็กมีอายุครบหกปีบริบูรณ์ หรือมากกว่านั้นแต่ไม่เกินแปดปีบริบูรณ์ (ตาม พ.6 วรรค 2) ให้คำนึงถึงความเหมาะสมในทุก ๆ ด้าน เช่น ความเจริญของท้องถิ่น อาคาร ครู อุปกรณ์การเรียนการสอน ความพร้อมของเด็กจำนวนนักเรียนที่จะเพิ่มขึ้นหรือลดลง การเกณฑ์เด็กตาม พ.6 วรรค 2 ควรประสานงานกับกระทรวงมหาดไทยอย่างใกล้ชิดไม่ควรทำไปตามลำพัง

4.5 กรณีโรงเรียนเล็ก ๆ ที่ไม่อาจเปิดสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ จะต้องให้เด็กไปเรียนต่อในโรงเรียนใกล้เคียงที่เปิดสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งนี้ จะต้องคำนึงถึงระยะการเดินทางของเด็กไม่ให้ไกลเกินไปด้วย

4.6 กระทรวงศึกษาธิการจะส่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2521 พร้อมด้วยวิธีปฏิบัติไปยังจังหวัด่วนที่สุด เมื่อพระราชบัญญัตินี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

